

=št. 28-29; kpl.

Per 1366/2014

10038971,28

COBISS

GORISKA KNJIZNICA

DOB L A A R

letnik: 15

številka: 28

2014

glasilo Kulturnega društva Zavratac

1	KAZALO
1	UVODNIK
1	EKOLOŠKA VAS ZAVRATEC
2	AKTUALNO
2	ZAVRATEC Z NOVO POVEZAVO S SVETOM
3	ZAVRATEC V OBJEMU ŽLEDA
4	STATISTIKAPGD ZAVRATEC PRI POSREDOVANJU OB LEDENI UJMI
5	MLADI GASILCI ODLIČNO ŠTARTALI V NOVO TEKMOVALNO SEZONO
6	VESELICA Z MODRIJANI
7	ZA DEMOKRACIJO NA KRAJEVNI RAVNI
8	ŽUPNIJSKO PASTORALNI SVET
9	ŽUPNIJSKA PRAZNOVANJA V LETU 2014
10	EKOLOGIJA
10	ŽLED 2014
11	LEDENI OKLEP SREDI ZIME
12	POPLAVE NA PLANINSKEM POLJU
13	KULTURA
13	SLOVENSKI BOŽIČ
15	GOSTOVANJA CMPZ ZAVRATEC
15	MIŠKOLINČEK
16	GABRIJEL STUPICA – RETROSPEKTIVA
18	ČEZ PLANKE
18	ZAVRAČANI TUDI NA ČEŠKEM
20	ROMANJE V MEĐUGORJE KRATEK, OSNOVNI OPIS STANJA TER VRTANJA NA NAFTNIH PLOŠČADIH
21	NA NAFTNIH PLOŠČADIH
22	ZDRAVJE
22	KAJ JE GENERALIZIRANA ANKSIOZNA MOTNJA IN KAKO JO OBLADATI?
24	NAŠA DEDIŠČINA
24	STARI BESEDNJAK
27	IZ ZGODOVINE
27	100. OBLETNICA IZBRUHA
27	PRVE SVETOVNE VOJNE
29	FUŽINA V BREKOVICAH – PODKLANCU
37	POEZIJA IN PROZA
37	GODOJČ
37	VESELO V NARAVO
37	UBOGI APRIL
38	JEZIKOVNI KOTIČEK
38	SMERNICE ZA BOLJŠI JEZIK
39	ŠOLSKE STRANI
43	RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS
43	VICI KAKO DOBRO POZNATE STARI BESEDNJAK
44	NAŠIH KRAJEV?

EKOLOŠKA VAS ZAVRATEC

Včasih se morda niti ne zavedamo, vsaj ne povsem, koliko pomembnih naravnih danosti imamo tu v naši krajevni skupnosti, ki jih marsikje drugje manjka, ali pa jih vsaj ni v izobilju. Imamo dobro, čisto vodo, čist zrak, rodovitno zemljo, zelene travnike in ponosne gozdove. Imamo lepe razglede in pestro pokrajino. In imamo ljudi, ki tu radi živijo in znajo iz teh danosti marsikaj dobrega potegniti zase in za svoje bližnje.

V okoljih, kjer vsega tega nimajo – kjer se morajo zadovoljiti s klorirano vodo, nečistim zrakom, dolgočasnim, hrupnim, napetim okoljem in slabo, neokusno in celo uvoženo hrano –, se vse bolj zavedajo, koliko je to vredno.

Tudi mi bi se morali.

Z malo truda in z dobro organizacijo bi lahko vrednote, ki nam jih je dala narava in s katerimi živimo, uspešno tržili tistim, ki jim vsega tega primanjkuje. Obiskovalcem iz »siromašnejših« krajev bi lahko ponujali vse od čiste vode, zdravega in prijetnega bivanja, pohajkovanja – peš, s kolesom, morda celo s konji – po prelepi pokrajini, do zdravih in okusnih domačih pridelkov in prehranskih proizvodov.

Veliko tega znanja in dobrin že imamo. Če si želimo, lahko Zavratac preoblikujemo v ekološko vas in ponudimo njegove danes tako zaželenne storitve na trgu. Prepričan sem, da bi z uresničitvijo takšne vizije naša skupnost veliko pridobila in omogočila sonaravno prihodnost naslednjim rodovom.

Samo Kuščer

DP 38.971/2017

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (odgovorni in glavni urednik), Darja Kogovšek, Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Andrej Mivšek Z. 10a, Jože Lazar Z. 16, Jože Lazar Z. 25, Robert Rijavec
Ovitek: Andrej Mivšek
Lektoriranje: Nataša Felc, Andreja Kogovšek, Tina Svetičič
Letnik: 15, št. 28
Naklada: 200 izvodov
Priprava za tisk: Cirila Gajšek
Tisk: A-media d.o.o.

ZAVRATEC Z NOVO POVEZAVO S SVETOM

Jože Lazar, Z. 25

V današnjem času – času sodobnih komunikacij – ni dovolj, da si zgolj povezan s svetom preko spleta, pomembni sta tudi hitrost in količina pretoka informacij. Tako se je tudi v Zavrtaču ponudila možnost posodobitve obstoječih telefonskih linij, ki so nam kar dobro služile že od okroglega leta 1980.

Proti koncu leta 2012 so na območju Medvedjega Brda začeli s predelavo standardnih telekomunikacijskih linij z bakrenimi vodniki na vodnike z optičnimi vlakni. Ker smo le sosede in sofarani, je nekoč in nekje nanesa beseda na to temo in začele so se aktivnosti v smeri, da bi optični kabel pripeljali tudi v Zavrtačec.

Po pogovoru s predstavniki podjetja Telekom smo se na zboru krajanov odločili, da gremo v akcijo. Po kratkem ogledu predvidene trase, ki naj bi potekala od Potoka do Zavrtača, smo začeli z zbiranjem dovoljenj za izkop jarka. To nam je vzelo kar nekaj časa, saj smo s papirji romali od Cerknice pa vse do Kranja.

V začetku leta 2013 je kazalo, da bo projekt zaradi pomanjkanja sredstev padel v vodo, vendar smo zainteresirani in pogumni le napeli vse sile in moči ter stvar pripeljali tako daleč, da smo lahko začeli z zemeljskimi deli.

Tako so v sredo, 2. oktobra, le zarohneli traktorji ter zapeli krampi in lopate. Ta dan smo izkopali jarek in položili cev od začetnega droga pa do križanja trase z vodo. Naslednji dan smo nadaljevali s križanjem potoka ter uredili kaskado v sami strugi. V petek, 4. oktobra, smo nadaljevali z izkopom in polaganjem vse do mostu v Vrbanovem lazu. V soboto smo z deli nadaljevali nekako do »Tineta«. Vmes nas je zmotil dež, tako da smo uspeli predvideno traso le posekati. Nadaljevali smo v torek, 8. oktobra, ter s cevjo prišli do hiše Potok 9. V sredo smo nadaljevali z izkopom do Zapotoškega zevnka, kjer nas je spet zmočilo. V sredo, 11. oktobra, smo razvili nekaj cevi in nemočni opazovali naše težke in blatne škornje. Nadaljevali smo v ponedeljek, 14. oktobra. Začel se je najtežji del trase od Zapotoka do igrišča. Tu smo zaradi trdega terena na trasi porabili tudi veliko peska za podlago. Ker nas je spet presenetil dež, smo si privoščili malo odmora. V soboto, 19. oktobra, je bila udeležba na delovni akciji odlična, tako da smo izkopali in očistili jarek od »kontejnerja« do »Birtove« hiše. V naslednjih dneh smo nadaljevali do jaška pod cerkvijo. V sredo, 23. oktobra, nas je čakal prekop

glavne ceste pri rezervoarju. V četrtek pa smo kljub dežju postavili še zadnji jašek pri »Brnku« ter tako v soboto, 26. oktobra, zaključili z izkopom približno 1600 metrov dolge trase. Pri sami akciji je redno sodelovalo okoli 22 krajanov, ki so dobrovoljno in udarniško opravili približno 350 ur dela. Logistika in priprave niso zabeležene. Opravljenih je bilo preko 100 traktorskih ur z domačimi strojniki. Tako je bil dokončan primarni vod, nadaljevala pa so se dela na sekundarnem vodu po samem Zavrtaču. Proti koncu oktobra in v začetku novembra so se nadaljevala dela na trasi proti »Vrhu« in naprej proti »Lomarju«, tako da smo tudi našim vrlim sosedom pomagali k informacijskemu napredku.

Vzporedno so potekala dela na obstoječi trasi od »Korlna« (Z. 22) mimo Tavčarja pa vse do zadnjega odjemalca v Dolenjem Zavrtaču. Akcija je lepo stekla, vendar pa se včasih tudi kaj zatakne. Na koncu smo bili vsi zadovoljni, ko smo videli, da smo le prišli do zadanega cilja. Glede finančne izvedbe projekta smo se s podjetjem Telekom dogovorili, da so zemeljska in gradbena dela naš strošek, medtem ko je ves ostali material njihovo breme.

Tudi tokrat se je ponovno izkazala velika moč kolektivnega prostovoljstva; drugače te pridobitve ne bi bilo.

Še enkrat bi se rad zahvalil vsem, ki ste kakor koli pripomogli k uspešno zaključeni akciji, da smo tako majhno vas, kot je Zavrtačec, opremili s tako sodobno tehnologijo.

Kopanje trase kablovoda. Foto: Jože Lazar

ZAVRATEC V OBJEMU ŽLEDA

Jože Lazar, Z. 25

Začetek letošnjega leta je bil za vse veliko burnejši, kot smo si lahko predstavljali ali želeli. Zavratac in s tem dobršen del osrednje Slovenije je prizadel žled, ki ga ne pomnijo niti najstarejši prebivalci. Ta naravna katastrofa je slovenskemu elektroenergetskemu sistemu povzročila veliko gospodarsko škodo, predvsem na področju Elektro Ljubljane, kjer je bilo brez napajanja do 100.000 odjemalcev.

Izpadi napetosti so se začeli pojavljati že v petek, 31. januarja. Brez napetosti je ostal velik del Notranjske od Kočevja pa do Žirov.

Stanje se je v soboto, 1. februarja, še poslabšalo – padal je namreč ledeni dež, zaradi katerega so se začeli podirati še drugi daljnovodi. Okvare so se razširile na območje Domžal pa vse do Črnomlja in Metlike. Z večjo količino padavin se je stanje le še slabšalo. Kmalu je brez napetosti ostala RTP Vrhnika, malo pred polnočjo pa je pod težo ledu klonil tudi glavni napajalni vod za RTP Logatec in posledično celotno Notranjsko zavil v temo. RTP Logatec smo skušali zasilno napajati iz RTP Žiri, vendar neuspešno, ker se je tudi ta daljnovod ponoči podrl. Pozneje se je izkazalo, da se je med Logatcem in Rovtami podrl več kot 20 jamborov, tako da so vsi odjemalci na območju Notranjske ostali brez oskrbe z električno energijo.

Področje Zavratac z okolico je imelo kar nekaj sreče, saj smo se lahko napajali z vrhniške in žirovske strani. V začetku se je pojavila napaka na DV Rovte med Rovtami in Podlipo, kjer smo položili 20 kV zemeljski kabel med poškodovanimi oporišči in napako začasno sanirali. Na drugi strani pa smo se spopadali s težavami na DV, ki se napaja iz Žirov, in sicer na področju Goropek. Nekako istočasno sta se pojavili za nas usodni napaki, ko se je podrl drog na daljnovodu, ki poteka skozi zaselek Potok, hkrati pa je padla celotna 20 kV povezava med Zavrattcem in Podklancem. S tem je bil tudi Zavratac zavil v temo. Izkazalo se je, da moramo ob takih dogodkih stopiti skupaj. Glavno vlogo so pri tem nosili gasilci domačega PGD Zavratac. S pomočjo gasilcev in domačih strojnikov smo v Potoku postavili nov daljnovodni drog in Zavrattcu vrnili električno napetost. Med delom smo ugotovili, da nam ta stvar le ni tako tuja in da bomo skupaj zmogli še marsikaj.

Izruvan električni drog. Foto: Janko Rupnik

Tako smo se v soboto, 8. februarja, lotili postavljanja električnih drogov na trasi proti Podklancu. To delo je bilo v deževnem vremenu res nevarno in presneto naporno. V akciji je sodelovalo okoli 20 gasilcev in ostalih krajanov. Z nadčloveškimi naporji smo gazili visok sneg, ki se je mestoma prediral in s tem še oviral gibanje po zahtevnem in nevarnem terenu. Ker smo bili res številni, smo zmogli nositi droge tudi v hrib in s tem opravili res veliko delo. Največja težava se je pojavila ob sanaciji poškodovanega A-droga nad »Strojerjem«, a nam je ob pomoči izkušenih domačih varilcev in orodjarjev tudi to uspelo rešiti. V trdi temi in ob pozni uri smo se nato spustili v Podklanec, kjer nas je čakal prevoz domov. V prostorih PGD Zavratac (»štáb«) smo analizirali uspešno delo, ukvarjali smo se predvsem s tekočo problematiko. Spoštovani gasilci in krajanji, na lastne oči sem videl vaša prizadevanja in nečloveške napore, ki ste jih podnevi in ponoči in v vseh vremenskih razmerah vlagali v to, da bi električno energijo čim prej znova pripeljali v domačo vas.

Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil tudi našim vrlim gospodinjam, ki so nas ohranjale pri potrebnih močeh z odlično hrano in domačimi zvarci proti prehladu. Znova se je izkazalo, kako nas lahko naravne katastrofe spet povežejo, da delujemo kot ena družina in s tem veliko pripomoremo k blagostanju naše družbe. Še enkrat vsem lepa hvala.

Menjava električnega droga v Potoku.
Foto: PGD Zavratac

Odlomljen električni drog v Spodnjem Zavratacu.
Foto: Janko Rupnik

STATISTIKA PGD ZAVRATEC PRI POSREDOVANJU OB LEDENI UJMI

Primož Leskovec

Gasilci smo pri odpravljanju posledic žledoloma sodelovali od nedelje, 2. 2., do sobote, 8. 2. 2014. Prve dni smo vzdrževali prevoznost cest, nato smo po vasi razvažali agregate, proti koncu tedna pa smo pomagali delavcem podjetja Elektro Ljubljana pri vzpostavljanju električne povezave.

Na intervenciji je skozi vse dni ujme sodelovalo preko trideset gasilcev, ki so bili na terenu 52 ur (nekateri stalno) in skupaj opravili 84,2 delovnih ur.

Za potrebe prevoza smo uporabili gasilsko vozilo, traktorje in terenska vozila. Z gasilskim vozilom smo opravili 11 ur, s traktorji 66 ur in s terenskimi vozili 21 ur.

Pri urejanju cest smo si pomagali tudi z rovokopačema, ki sta opravila 8 delovnih ur. Za žaganje podrtih dreves in vej na cesti smo uporabljali motorne žage, s katerimi smo opravili 168 ur.

V času, ko ni bilo električnega napajanja, smo gospodinjstva oskrbovali z agregati. Dva agregata imamo v društvu, dva pa smo dobili v štabu GZ Idrija. Naša agregata sta obratovala 44 ur.

Odpiranje ceste v Lanevski grapi. Foto: PGD Zavratac

Polomljen sadovnjak »Pr' Rupnk«. Foto: PGD Zavratac

Vzpostavljanje zasilnega električnega omrežja nad Podklancem. Foto: PGD Zavrtec

MLADI GASILCI ODLIČNO ZAČELI NOVO TEKMOVALNO SEZONO

Jure Leskovec

Nova sezona je pri mladih gasilcih prinesla novo vodstvo. Po letih odličnega dela Mateje Lazar smo za delo z mladimi poprijeli mlajši člani Prostovoljnega gasilskega društva Zavrtec. Kmalu po občnem zboru PGD Zavrtec smo se zbrali na prvem sestanku in se dogovorili, kako bo delo z mladimi potekalo v prihodnje. Izbrali smo devet mentorjev, ki skrbijo, da gredo mladi gasilci dobro pripravljene na gasilska tekmovanja.

Najprej so se mentorji Matej, Niko in Boštjan z mladino udeležili Florijanove procesije na Medvedjem Brdu, ki je potekala v mesecu maju. Z mladimi gasilci pa smo se že udeležili tudi prvega letošnjega tekmovanja, in sicer gasilskega občinskega tekmovanja v orientacijskem teku v Godoviču. Izmed skupno osmih ekip iz našega društva smo domov prinesli kar štiri pokale, in sicer dve prvi in dve drugi mesti. Vse štiri ekipe, ki so prijele pokale, se bodo udeležile tudi regijskega tekmovanja v orientacijskem teku, ki bo v mesecu avgustu. Čestitke vsem mladim, ki so se udeležili tekmovanja! Obenem pa bi rad čestital tudi mentorjem, ki so si vzeli čas za mlade gasilce in gasilke in jih odlično pripravili za tekmovanje! Upam, da delovna vnaema tako mladini kot tudi mentorjem ne popusti.

NA POMOČ!

Tekmovalki Karin in Tjaša z mentorjem Urbanom.
Foto: PGD Zavrtec

Viden uspeh je dosegla tudi fantovska ekipa.
Foto: PGD Zavrtec

»Selfie« mladincev. Foto: Julijan Gantar

VESELICA Z MODRIJANI

Metka Lazar

VABILO

Tudi letos PGD Zavratac prireja veliko gasilsko veselico z Ansambлом MODRIJANI. Vabljeni ste, da se nam pridružite 19. julija od 20. ure dalje na igrišču v Zavratacu. Za pijačo in jedajo bodo poskrbeli domači gasilci, prav tako tudi za bogat srečelov. Veselica bo pod velikim šotorom.

NA POMOČ!

Letak: Vabilo na veselico z Modrijani.

Velika gasilska veselica
ansambel
MODRIJANI

Zavratac, 19. 7. 2014 ob 20. uri

Pod šotorom!

ZA DEMOKRACIJO NA KRAJEVNI RAVNI

O razlogih za nastanek Liste krajevnih skupnosti (LKS) v občini Idrija, o ciljih Liste in o načinu delovanja tako pred volitvami kot po njih

Samo Kuščer

Winston Churchill je rekel, da je demokracija najslabša oblika vladavine – z izjemo vseh drugih. Glede na različne družbene in politične sisteme, ki so se preizkusili v zadnjih stoletjih, mu lahko bolj ali manj pritrdimo. Žal pa to še ne pomeni, da že kar živimo v najboljši obliki demokracije. Z obliko demokracije, v kateri živimo, velika večina državljanov ni zadovoljna. Močno je razširjeno prepričanje, da politika ne dela v interesih navadnega državljana. Prevladuje občutek, da stranke delajo v svojih interesih ali pa v interesih ožjih skupin, povezanih z njimi. Stare, uveljavljene stranke so v dolgih letih delovanja vsaka po svoje dokazale, da ne počnejo vedno tega, kar govorijo in obljublajo. Zaradi tega tudi zaupanje v nove stranke, ki se pojavijo vedno, ko katera od večjih strank pade v nemilost, nikoli ni prav veliko in kmalu razvodeni.

Krajevno reševanje problemov

Na krajevni ravni je seveda resno vprašanje, koliko lahko stranke sploh koristijo reševanju vsakodnevne problematike. Vse stranke imajo pogled usmerjen v vodenje države, upravljanje velikih državnih sistemov, krojenje gospodarske in upravne politike na najvišji ravni. Ker se pretežno osredotočajo na »velike« probleme, ne preseneča, da na »manjše«, vsakodnevne probleme »malega« človeka pogosto pozabijo.

Krajevno problematiko je najbolje reševati tam, kjer se pojavlja, tam, kjer ljudje živijo in probleme občutijo na lastni koži. Če so ceste nevdrževane in nevarne, če ni zadovoljivo zagotovljena oskrba s pitno vodo, če krajanima nimajo ustreznega prostora za druženje in priložnosti dejavnosti itd., itd., to resnično ni nekaj, za kar bi potrebovali visoko politiko. Krajevne probleme je najbolje reševati krajevno, brez bremena strankarskih interesov.

Krajevna lista

V občini Idrija se je na temelju številnih pogovorov formirala skupina predstavnikov večine krajevnih skupnosti prav z namenom, da na ravni občinskega sveta uveljavijo neposredno voljo krajanov.

Med pogovori, ki so potekali od konca leta 2013, so predstavniki krajevnih skupnosti ugotovili, da je najbolj pereč problem neurejenost cest. Občinske ceste praviloma niso bile zgrajene za promet, kakršen po njih poteka zadnja leta. Tega se prav dobro zavedajo tudi na občinski upravi, vendar nimajo prave strategije reševanja te problematike. Parcialno odpravljajo nekatere najbolj akutne težave, medtem ko celotna infrastruktura propada naprej, kar lahko resno ogrozi tako gospodarsko dejavnost v občini kot udobnost in celo varnost občanov. Stanje je še dodatno oteženo, ker so krajevne skupnosti slabo vključene v odpravljanje problemov. Ne prejemaajo kakovostne, celovite in pravočasne informacije o reševanju cestne problematike.

Predstavniki krajevnih skupnosti občine Idrija so se zato povezali z namenom, da to stanje popravijo. Sklenili so, da je najboljša pot k uresničevanju ciljev s temeljnimi demokratičnimi postopki, torej z vstopom v občinski svet. Sestavili so skupne liste kandidatov po vseh treh volilnih enotah, izvoljeni kandidati pa bodo v občinskem svetu delovali v interesu vseh krajevnih skupnosti, ne le v svojem. Tako je najbolje za vse – tako za občino v celoti kot za posamezne krajevne skupnosti, saj problemov, kot so neurejene ceste, ni mogoče reševati parcialno.

Lista krajevnih skupnosti ni stranka in nima nobenega namena, da bi to postala. Delovati namerava izključno na lokalni ravni – torej med krajevnimi skupnostmi in občino –, zavezana pa je uveljavljanju demokracije na najosnovnejši ravni ter reševanju problemov tam, kjer nastajajo.

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2014

Samo Čuk

»Na poti k izviru« je naslov priročnika pastoralnega načrtovanja za župnijske pastoralne svete. Člani pastoralnega sveta smo priročnik pričeli uporabljati v pastoralnem letu 2013–2014 in bomo z njegovo uporabo nadaljevali tudi v prihodnjem pastoralnem letu. Priročnik je nastal z namenom olajšati proces pastoralnega načrtovanja v župnijah, kot pomoč pri pastoralnem načrtovanju pa ga je v prilagojeni obliki mogoče uporabljati tudi v drugih župnijskih občestvih. Priročnik je v prvem delu namenjen duhovni poglobitvi z branjem Božje besede ter osebnim razmišljanjem, drugi del pa je namenjen izvedbi pastoralnega načrtovanja. Duhovnik nas v prvem delu vedno nagovori in povabi k osebnemu razmišljanju o vprašanih, ki se navezujejo na naše vsakdanje življenje.

Ob zaključku pastoralnega leta 2013–2014 smo na seji župnijskega pastoralnega sveta naredili analizo zastavljenih ciljev.

- *Kako oživiti redno molitev pred in po jedi?*
Vsak izmed nas naj prenese v svojo družino vzpodbudo za redno molitev pred in po jedi kot zahvalo za prejete darove. S tem bomo dosegli, da bomo to navado – molitev pred in po jedi – prenašali na mlajše rodove.

- *Kaj smo storili za duhovne poklice?*
Vsako nedeljo se v rožni venec pred mašo vključi molitev za duhovne poklice.

- *Šola verskega poglobljanja.*
Novembra 2013 se je v Godoviču začela šola verskega poglobljanja za odrasle. Odziv je bil iz obeh župnij zelo dober. Šola se bo nadaljevala tudi v prihodnjem pastoralnem letu.

- *Zakonske obletnice* se bodo obhajale tudi v prihodnje. Vključiti oz. povabiti je potrebno čim več jubilarov, ki praznujejo okrogle obletnice porok. Pripraviti je potrebno še ustrezne sezname porok, predvsem zaradi lažjega obveščanja.

- *Platno za projiciranje pesmi.*
Ugotovili smo, da se je v cerkvi v Zavrčcu našlo primerno mesto za namestitev platna za projiciranje pesmi. Platno ne bo več zastiralo Marijinega oltarja, temveč bo nameščeno na primerno mesto v cerkvi.

- *Priprava dokumentacije za prijavo na razpis.*
V zadnjem času se pojavlja zelo veliko dela v zvezi s pripravo dokumentacije za prijavo na razne razpise za dodeljevanje finančnih sredstev s strani občin in države. Ugotovili smo, da bi bili lahko pri pripravi dokumentacije v veliko pomoč posamezniki iz župnije, ki bi se bili pripravljene angažirati pri pripravi dokumentacije za nadaljnje posredovanje na ustrezne institucije.

- *Darovanje na dan novega leta* se prestavi na prvo nedeljo po prazniku sv. Treh kraljev.

- V veliko pomoč so bile tudi posameznice (prostovoljke), ki so priskočile duhovniku na pomoč na Medvedjem Brdu, in sicer ob torkih v času verouka in priprave na mašo.

Za nami sta birma in prvo sv. obhajilo. Oba dogodka sta letos v župniji pustila močan pečat. Vsa župnija je živela v pripravi na prihajajoča dogodka, zlasti na dogodek sv. birme in na obisk škofa, ki k nam ne pride vsako leto.

Veselimo se še dveh župnijskih praznikov, in sicer praznika sv. Vida in praznika sv. Urha.

Praznik sv. Vida smo počastili z dopoldansko mašo, s celodnevним češčenjem sv. Rešnjega telesa in z zaključkom češčenja z litanijami. V preteklih letih se je izkazalo, da je taka oblika češčenja med župljani najbolj priljubljena.

Sledi še praznik župnijskega zavetnika, sv. Urha, ki ga bomo počastili tako kot v preteklih letih. Med prireditvami ob počastitvi praznika bo letos nekaj novosti. Pustimo se presenetiti. Vsak dogodek v župniji prinaša nova spoznanja, župljanom vliva nova upanja in večjo povezanost med seboj.

Za konec še povabilo vsem župljanom. Vse vaše ideje, predloge in spodbude, ki jih imate in za katere bi želeli, da se v župniji spremenijo, posredujte duhovniku ali enemu izmed članov župnijskega sveta, ki jih bo nato posredoval na skupnih srečanjih. Ne samo pohvale, tudi vaše nezadovoljstvo in vaše graje bodo koristen nasvet

Birmanci na poti v cerkev. Foto: Robert Rijavec

ŽUPNIJSKA PRAZNOVANJA V LETU 2014

Maruša Rejc

25. maja 2014 je v Zavrvcu 14 birmancev prejelo zakrament sv. birme. Na birmo smo se pripravljali na različne načine. Pripravljali smo se s starši, ki so vodili 10 srečanj v preteklem letu in 3 srečanja v letošnjem šolskem letu. Starši so se za priprave zelo potrudili in nas podprli s svojim zgledom. V letošnjem šolskem letu smo se pri verouku pripravljali z našim katehetom Tomažem. Enkrat na mesec je potekalo spraševanje, ostala srečanja pa so bila zelo doživeta. V mesecu januarju smo se za en vikend odpravili na Sveto Goro, kjer smo imeli priprave na birmo z Manjšimi sestrami sv. Frančiška. Srečanja na Sveti Gori smo se udeležili skupaj s pripravniki na birmo iz godoviške župnije, s katerimi smo sklepali nova prijateljstva in se z animatorji pogovarjali o zakramentu sv. birme in o lepoti in upanju našega mladostniškega življenja. Deset dni pred birmo smo pričeli tudi z devetdnevnico k sv. Duhu, ki se jo je prvi dan udeležil tudi naš birmovalec, škof v pokoju, g. Metod Pirih. Dan sv. birme smo vsi nestrpnost pričakovali. Bil je sončen in vzdušje je bilo ravno pravo za naše aktivno sodelovanje pri sv. maši. Po sv. maši smo se za spomin še fotografirali, nato je sledilo slavlje z našimi botri in prijatelji. Zakrament sv. birme mi pomeni veliko, saj vem, da mi bo na vsakem koraku v mojem življenju sv. Duh pomagal.

Prvoobhajance pa je na prvo sv. obhajilo pripravljala župnik Bogdan Berce. Praznovanje se je začelo s spevdom iz župnišča. Starši so svoje otroke spremljali do oltarja. Ob mizici na sredini cerkve so zapeli pesem *Jesus* in na pamet izpovedovali Jezusove besede. Pristrčno so se zahvalili svojim staršem v zahvalah in prošnjah. Ob koncu praznovanja so se slavljenca zadržali še v učilnici in prejeli spominek velikega dne.

Letošnji prvoobhajanci. Foto: Robert Rijavec

Letošnja generacija birmancev. Foto: Robert Rijavec

ŽLED 2014

Podatke zbral Tomaz Mivšek

Podatki zajemajo samo obdobje med 30. 1. in 3. 2. 2014, čeprav se je žledolom nadaljeval tudi v dneh do četrтка, 6. 2. 2014.

Vremenska situacija

Za vremensko dogajanje na območju Evrope je bil značilen velik kontrast med globokim ciklonskim območjem nad vzhodnim Atlantikom in deloma tudi nad Sredozemljem ter izrazitim anticiklonom s središčem nad Rusijo. Razlika v zračnem tlaku med obema baričnima tvorbama je bila občasno tudi več kot 100 hPa.

Na našem območju se je vedno znova obnavljala frontalna cona, saj sta se srečevala hladen zrak polarnega izvora v tanki prizemni plasti ozračja in pa močan dotok toplega in vlažnega zraka v višinah iznad Sredozemlja. Takšna sinoptična situacija pomeni »šolski recept« za obilno sneženje, žled in poledico na južnem obrobju Alp.

Zaradi dotoka toplega zraka v plasti med 1000 m in 2000 m je bila v plasti med okoli 1200 m in 1900 m temperatura nad 0 °C. Snežne padavine so tako padale skozi plast pozitivnih temperatur in se talile. Pod 1300 m so bile temperature pod 0 °C, torej so staljene kapljice padale v obliki podhlajenega dežja (kapljice s temperaturo pod 0 °C). Te padavine so ob dotiku s tlemi in objekti na tleh v trenutku zmrznile in povzročile poledico in žled.

K lokalnemu spuščanju meje sneženja je v nedeljo popoldne pripomogla tudi velika intenziteta padavin.

Padavine

Padavine so se začele v četrtek, 30. januarja, v zgodnjih jutranjih urah najprej na zahodu, vendar so že v nekaj urah zajele tudi osrednjo in nato še vzhodno Slovenijo. Najintenzivnejše padavine so bile v petek, 31. januarja, čez dan, v soboto dopoldne so se nekoliko umirile in dosegle drugi višek v noči na nedeljo. Meritve meteorološke mreže ARSO in meteorološkega radarja na Lisci kažejo, da je največ padavin padlo v Zgornjem Posočju in na širšem območju Snežnika. Največjo količino padavin so izmerili na samodejni postaji Bovec, kjer je v štirih dneh, od 7. ure 30. januarja do 7. ure 3. februarja 2014, padlo 400 mm padavin. Tolikšna količina padavin na tem območju sicer ni nenavadna (povratna doba je 5 let), vendar pa je zelo neobičajna za zimo. Običajno takšno količino padavin izmerimo pozno pomladi ali jeseni. Štiridnevna vsota padavin v zahodni polovici Slovenije večinoma ni preseгла povratne dobe 5 let, vendar pa so bile v nekaterih primerih presežene zimske rekordne vrednosti (Preglednica 1). Izstopa postaja Ilirska Bistrica, kjer je v štirih dneh padlo 309 mm padavin – toliko ali več na tej postaji zabeležijo enkrat na 100 let. Poleg tega je bil močno popravljen prejšnji zimski rekord, ki je znašal le 156 mm.

Citirana literatura: Agencija RS za okolje, Urad za meteorologijo.

Po žledolomu je Bezjakova grapa neprehodna.
Foto: Jože Lazar Z. 16

LEDENI OKLEP SREDI ZIME

Jože Lazar, Z. 16

»Kaj po tem?« smo se spraševali sredi zime, ko nas je prizadela ledena doba. Ni bilo električne energije, po gozdovih pa je pokalo, kot bi bili na fronti. Narava je pokazala svojo moč, a mi smo proti njej kljub vsej znanosti in tehniki čisto nemočni. Ustavilo se je normalno življenje.

Kdo bi si mislil, da nam ga bo zima lahko tako zagodla. Ko nastopi zimski čas, pričakujemo sneg in mraz, škripanje okoli hiše, ne pričakujemo pa dežja, ki naravo odene v ledeni oklep. Ne vem, če se je v celotni zimi termometer spustil pod $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$. Na prvi pogled je ledeno okrasje čudovito, ko pa začno padati drevesa in električni drogovji ter za nekaj dni zmanjka električne energije ter kmetje ne morejo pomolsti živine, postane grozljivo. Ostanemo lahko brez tople vode in celo brez kosila, če smo odvisni samo od elektrike.

Žled v Sloveniji poznamo, tako grozljiva in obsežna oblika žleda pa je redka, kar je še en dokaz, da je narava nepredvidljiva in smo pred njo nemočni.

Zaradi teže žleda ima veliko dreves poškodovane krošnje, veliko iglavcev je ostalo brez vrhov. Upognjena debla se zaradi trajne deformacije lesnega tkiva ne bodo nikoli vrnila v navpično stanje. Veliko dreves se je zaradi prevelike teže ledu prelomilo ali izruvalo s koreninami vred. Izravana drevesa so zaprla sprehajalne steze in tudi uničila gozdne poti. Bezjakova grapa je bila na primer neprehodna. Po gozdovih je nastalo pravo razdejanje. Najbolj je poškodovan mladi gozd, ki je ravno začel intenzivno rasti.

Žled ni prizanesel niti sadnemu drevju. Prizadel je predvsem večja drevesa v travniških sadovnjakih,

Posledice žledoloma v Bezjakovi grapi.
Foto: Jože Lazar Z. 16

Žled je lahko tudi idiličen. Foto: Jože Lazar Z. 16

posebno tista, ki imajo šibko podlago. Ta drevesa so večinoma stara nekaj desetletij, zato je nastala škoda tudi v smislu uničenja naravne krajine. Drevesom, ki so padla, žal ni več pomoči. Tista, ki so delno izravana, pa podpremo, da se ponovno učvrstijo s koreninami. Ker je bilo veliko sadnega drevja uničenega, bo potrebnih še nekaj let, da se bo obraslo in dobilo nazaj prvotno obliko. Tako bo kakšno leto manj sadja in kak liter manj »ta kratkega«.

Letošnja zima se je poslovila. V spominu jo bomo ohranili po skoposti s snegom, razmeroma visokih temperaturah in uničujočem februarjem žledu. Uživajmo v topli pomladi, ob pogledu na brstenje sadnega drevja, ki mu je narava prizanesla, in poslušajmo ptičje žvrgolenje ter se polni novih misli podajmo v gozd in sadovnjak.

POPLAVE NA PLANINSKEM POLJU

Tomaž Mivšek

Po žledolomu smo bili na kraških poljih priča še enemu ekstremnemu hidrološkemu pojavu. Poplave so najhuje prizadele Planinsko polje in naselji Planina in Laze na robu polja. Poplave so na poljih nekaj povsem običajnega, zlasti v jesenskem in pomladanskem času, redkeje pozimi. Raba prostora je vsakoletnim poplavam prilagojena, stavbe pa dovolj dvignjene nad poljem, da še ostanejo na suhem. V ekstremnih pogojih pa temu ni tako.

Deževna zima, topljenje žleda in še dodatne padavine v februarju so kraški vodostaj dvignile do rekordnih vrednosti.

Geolog Franc Šušteršič je pojasnil, da v primeru običajne zime, ne bi bilo nič posebnega. Zimske padavine na kraških poljih običajno obležijo v obliki snega, kraške kotanje pa so tako v tem času kljub padavinam suhe. Letos so se zaradi tople zime te kotanje napolnile že v januarju, »zato so se ta jezera napolnila celo do Babnega polja, kar je zelo neobičajno«, pravi Šušteršič. Žled se je pričel taliti, zato je prinesel dodatni val vode, ki se je potenciral z dodatnimi padavinami. Planinsko polje jo je odneslo najslabše, saj se vanj preko Cerkniskega jezera skozi podvodne kanale steka voda z Babnega, Loškega in Bloškega polja, obenem pa se sem steka tudi voda s Pivškega. Pogoji za katastrofo so tu. Kraška polja delujejo kot rezervoarji, ki oddajajo vodo toliko časa, dokler se ne izpraznijo.

V času poplav je na Planinsko polje priteklo približno 150 kubičnih metrov vode na sekundo, z njega pa jo je odteklo 60 kubičnih metrov na sekundo. Voda je prenehala naraščati, ko se je pritok vode na polje zmanjšal do omenjenih 60 kubičnih metrov na sekundo.

Ljudje so nemočno opazovali počasi naraščajočo vodo in reševali, kar se je rešiti dalo. Nekaj objektov je domačinom, civilni zaščiti, vojski in gasilcem ob koncu ujme uspelo ubraniti pred poplavno vodo. Reševali pa niso samo svojih domov, temveč tudi živino, praznili so greznice, ki bi jih lahko poplavna voda dosegla, in lovili plavajoče smeti iz zalitih zabojnikov. Objektom, ki jih je zalila voda, so preventivno izklopili električno energijo in prečrpavali vodo iz le delno poplavljenih objektov ter utrjevali nasipe z novimi protipoplavnimi vrečami.

H katastrofi moramo prišteti še »foto safari« brezobzirnežev, ki so pasli svojo radovednost na poplavljenih območjih, ne oziraje se na to, da povzročajo oviro interventnim ekipam, zapirajo državno cesto in nesramno usmerjajo objektivne v nesrečo bližnjega.

V takih hidroloških razmerah so prebivalci ob kraških poljih skoraj nemočni. Hiše ne morejo prestaviti za tri metre višje v pobočje nad poljem. Vse kar lahko storijo je, da v spodnjih prostorih objekta ne hranijo vrednejših predmetov in pohištva ter imajo možnost izklopa električne energije v poplavljenih delih objekta.

Upajmo, da se podobne poplave v naslednjih 100 letih ne bodo ponovile.

Vir:
http://www.siol.net/novice/znanost_in_okolje/2014/02/5_toletne_poplave.aspx

Poplavljeni objekti na Planinskem polju.
Foto: zurnal24.si

Planinsko polje ob letošnjih poplavah iz zraka.
Foto: Logatec.net

SLOVENSKI BOŽIČ

Marjeta Rijavec

V letu 2013 smo v Cerkvenem mešanem pevskem zboru Zavratec sprejeli odločitev, da za božičnico uprizorimo kantato Slovenski božič avtorja Matije Tomca. Gre za spevoigro, ki govori o dogajanju v božični noči in prikazuje prihod Marije in Jožefa v Betlehem ter rojstvo Jezusa. Matija Tomc je s pomočjo etnologa Mihe Kureta zbral razne ljudske božične pesmi in jih uglasbil za mešani zbor ter jih povezal v celoto na način, da povejo zgodbo.

Najprej smo vse moči usmerili v pevski del in pod vodstvom Marka Kržišnika in spremljavi Andreje Kržišnik vadili predvsem melodijo, dinamiko, interpretacijo, besedilo. Zadali smo si cilj, da se naučimo celotno besedilo na pamet, in zato nismo potrebovali not.

Vsi solisti so bili člani našega zbora, in sicer: Gabrijel Rejc kot Jožef, Marjeta Rijavec kot Marija, Eva Drmota in Robert Rijavec kot krčmar in krčmarica ter Lara Menegatti kot angel.

Kantata zahteva kar nekaj moških vlog, v našem zboru pa je kronično pomanjkanje moških glasov, zato smo na pomoč poklicali Idrijski oktet, ki se je pod vodstvom Elizabete Lampe povabilu z veseljem odzval. Prevzeli so vlogo pastirjev in s svojimi glasovi pomagali tudi zboru.

Slovenski božič je spevoigra, zato smo se odločili, da bomo delo dejansko tudi uprizorili. Ker pa imamo le pevsko znanje, smo se povezali s Kulturnim društvom Jurko iz Gor, ki redno uprizarja gledališke predstave. Režijo je prevzel g. Marko Lapajne, za osvetljavo in tehnično pomoč pa sta poskrbela Tomaž Kavčič in Urban Petrič.

Sceno so izdelali Andrej Mivšek, Robert Rijavec in Jani Kogovšek. Kostume pastirjev in zbora sta sešili Ana Rejc in Magda Kržišnik, za ostale like pa smo si jih izposodili v Slovenskem narodnem gledališču Nova Gorica.

Za naš zbor je bila gledališka uprizoritev še posebej velik izziv, saj se je večina igralcev z igro srečala prvič. V veliko pomoč nam je bil režiser Marko Lapajne, ki je s svojimi nasveti počasi skušal iz nas izvabiti nekaj igralske žilice. Po precej klavnem začetku se nam zdi, da nam je na koncu kar uspelo.

Po več kot pol leta vaj in priprav smo naposled 24. 12. 2013 ob 20.30 v cerkvi sv. Urha v Zavratcu uprizorili Slovenski božič. Cerkev je bila nabito polna, trema se je po nekaj taktih izgubila. Peli smo in igrali, čar božične noči se nas je vse dotaknil. Upamo, da so to začutili tudi gledalci in poslušalci.

Jožef trka na vrata prenočišča. Foto: Nataša Gantar

Ponovni uprizoritvi smo izvedli 26. 12. 2013 v Kripti sv. Barbare v Idriji in sicer ob 16.30 in 18.00. Uvod v Slovenski božič so tokrat pripravili otroci, člani otroškega pevskega zbora župnije Zavratec pod vodstvom Andreje Kržišnik. S svojo otroškostjo jim je uspelo v srcih poslušalcev prebuditi hvaležnost za dar življenja. Tudi tu je bil prostor

S prenočiščem ne bo nič. Foto: Nataša Gantar

napolnjen do zadnjega kotička, odziv poslušalcev pa zelo dober.

Nekaj posebnega sta bila še zadnja dva nastopa, in sicer v Domu upokojencev v Idriji, ki sta se zgodila 10. 1. 2014. Najprej smo nastopili v enoti Marof, kjer so nas oskrbovanci in osebje zelo tople sprejeli in doživeto spremljali ves nastop. Na koncu smo še skupaj zapeli Sveto noč. Solze smo imeli v očeh tako poslušalci, kot tudi nastopajoči. V večernem času smo nastop ponovili še v enoti v Idriji, kjer so nas tudi lepo pogostili.

Upamo, dragi poslušalci, da smo vam z našim nastopom polepšali praznike. Kaj je največja nagrada za nas? Da nas pridete poslušat. Hvala vam, da ste nas prišli poslušat!

Naj se na koncu še zahvalim vsem, ki ste nas kakorkoli podpirali pri našem delu. V prvi vrsti naši otroci, možje, žene, starši, ki ste nas pogrešali v času vaj in nastopov, nam varovali majhne otroke ali naredili kakšno opravilo namesto nas. Hvala tudi sponzorjem (*Primorski val, Žaga Rupnik, Gostilna in pizzerija Pr' Gantari, Livarstvo Kavčič,*

Krtek Renato Kunc, Formi Robert Rijavec, S.Var Slavko Kržišnik, Part Jakob Menegatti in Elektro Gladek), Župniji Zavratec in Idrija, g. župniku Bogdanu Bercetu in darovalcem prostovoljnih prispevkov, ki ste nam finančno pomagali, da smo lahko projekt izvedli.

Zveličar je rojen. Foto: Nataša Gantar

Idrijski oktet v prebleki pastirjev. Foto: Nataša Gantar

*Pastirci vstanite!
Foto: Nataša Gantar*

Veselite se ljudi! Foto: Nataša Gantar

GOSTOVANJA CMePZ ZAVRATEC

Tomaz Mivsek

V letošnji hladni polovici leta smo se pevci udeležili dveh gostovanj. Najprej, že tradicionalno sodelovanje na prireditvi *Primorska poje* v Trbižu, v drugo pa v naši neposredni bližini, v Rebru. Pojdimo lepo po vrsti.

Že nekaj let zapored je naš zbor na prireditvi *Primorska poje* uvrščen med naše zamejce. Tako smo v preteklih letih obiskali Zavarh, Trst, Nabrežino, Mačkolje, Boršt ... Trbiž nas je letos pričakal s še skoraj pol metra snega. Ob poti preko Rateč ga je bilo še cel meter. Še pred tem smo prestavili termin sv. maše na zgodnejšo uro, da smo se lahko v doglednem času posedli v avtobus in pričeli nabirati kilometre.

Organizatorji so nam v tednih pred samim nastopom povzročili malce negotovosti, saj z njimi nismo mogli vzpostaviti nobenega kontakta. Šele po posredovanju krovne pevske organizatorke prireditve *Primorska poje* smo izvedeli natančnejše podatke o našem nastopu in vajah na odru. V veliko pomoč nam je bil tudi šofer, saj je pot do gostujočega odra dobro poznal, parkiral na najbližjem parkirišču in nas usmeril v slovenski kulturni center.

Pevci smo tokrat že pred nastopom navezali stike z ostalimi pevci. Na mizi sredi knjižnice, ki nam je služila za preoblačenje, smo kaj kmalu s skupnimi močmi naredili prostor za kruh, kapljico in suhe mesnine. Bil je čas kosila.

Nato pa nastop. Peti je bilo lahko. Pevci smo se med seboj dobro slišali in odpeli naslednje pesmi: *Kdo je naučil*

ptičice pet, Predica, Borgias, Lonesome road... Dobro smo odpeli in skupaj s solistko Evo poželi lep aplavz.

Sledila je še manjša pogostitev v enem izmed gostišč v Trbižu, ki pa je resnici na ljubo izzvenela precej klavrno. Pustimo skromen *catering* ob strani, saj jedača in pijača nista glavni stvari na prireditvi. Kar zmoti, je dejstvo, da smo bili pevci prisiljeni igrati vlogo črede domačih živali (dotičnih predstavnikov naših hlevov tu raje ne bi žalil), ki se drenja ob koritu, v katerega blagovoli gospodar natresti rožiče. Delu našega zbora se je v vsej zmešnjavi letenja čipsa po zraku uspelo prebiti ven na plano in obsedeti na škarpah in kamnitih stopnicah. A vse skupaj nam ni pokvarilo vzdušja. Med povratkom na avtobusu petje ni pojenjalo. Zaradi časovne stiske se sicer nismo ustavili na Bledu na kremnih rezinah, a smo vseeno prevozili polni moči še preostale kilometre in se veselili iztekajočega se dne.

Drugi, že omenjeni nastop pa smo imeli v Doleh. Obrtniški zbor Notranjske nas je povabil, da zapojemo skupaj z njimi. Najprej smo odpeli mi, nato Notranjci. V drugem delu večera pa so sledile še zabavne Šavrinke s svojimi etno skeči in burkami ter nasmejale dvorano do solz. Poučile so nas, kako se prodaja jajca v Trstu, prenaša ustno izročilo vaških klepetulj in kaj vse delajo moški narobe, oziroma česa ne znajo narediti.

Dvourni program v precej polni dvorani v Rebru se je zaključil s prijetnim druženjem.

MIŠKOLINČEK

Tomaz Mivsek

Letošnje kulturno leto smo odprli z otroško glasbeno predstavo *Miškolinček*. Sprva je bila predstava na urniku za slovenski kulturni praznik. Pa se je zasukalo drugače. Ledeni oklep in energetski mrk sta nas primorala, da smo predstavo premaknili v marec. A se je izplačalo vztrajati.

Osmega marca so naši najmlajši skoraj napolnili našo dvorano. Prijeten Damjanin pozdrav je najmlajšim razblinil še zadnje morebitne strahove in rajanje se je lahko začelo. Otroci so poskočili s stolov kvišku in se pridružili izvajalki na odru. Preko plesa in glasbe so se otroci pošteno razgibali. Spoznali so tudi precej instrumentov: kitaro, violino, orglice, piščali, ipd.

Ob koncu so si lahko obiskovalci kupili tudi zgoščenko s pesmimi *Miškolinčka*. Tako lahko svoje navdušenje otroci

Miškolinček rad posluša glasbo. Foto: Jože Lazar Z. 16

ponovno doživljajo tudi doma ali v avtu. Zgoščenka vključuje didaktične in vzgojne pesmice, ob katerih se otroci razgibajo ali zaspijo. Zgoščenki je priložena knjižica z didaktičnimi nasveti, kako pri otroku razvijati motoriko, jezik, matematiko in socialno-čustveno področje.

Družini Urh iz Postojne želimo še veliko uspešnih nastopov in ustvarjalnih idej.

*Za Miškolinčka smo skupaj tudi zaplesali.
Foto: Jože Lazar Z. 16*

GABRIJEL STUPICA – RETROSPEKTIVA

Moderna galerija Ljubljana, 18. 12. 2013 – 18. 5. 2014

Andrej Mivšek

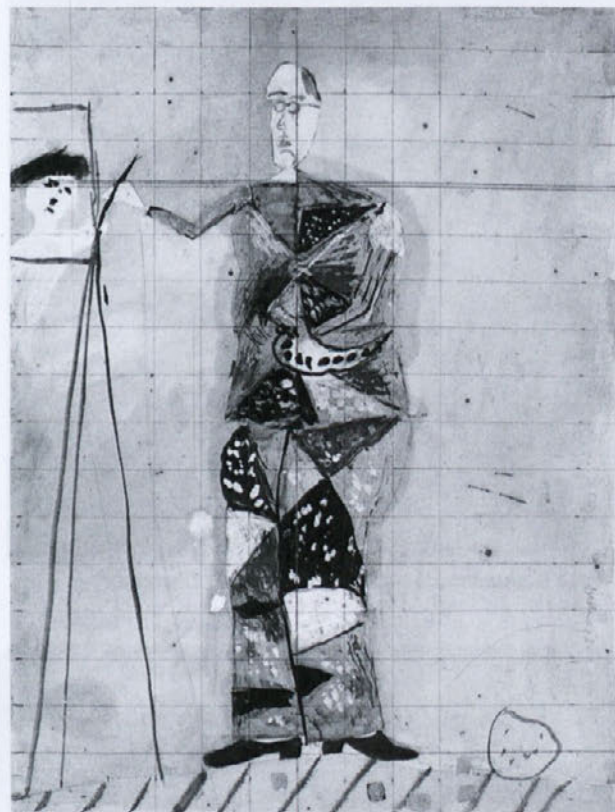
Letos spomladi se je iztekla obsežna pregledna razstava likovnih del enega najpomembnejših slovenskih likovnih umetnikov 20. stoletja, Gabrijela Stupice. Na razstavi je bilo na ogled okoli 300 Stupičevih risb in slik na platnu ali papirju v različnih likovnih tehnikah – oglje, svinčnik, tempera, gvaš, olje in akvarel. Predstavljena so bila vsa avtorjeva obdobja od študijskih let do zadnjih slikarjevih izpovedi. Dela, razstavljena na razstavi, so v lasti številnih domačih in tujih muzejev, galerij ter javnih in zasebnih zbirk. Razstavo je pripravila in uredila kustosinja galerije Melita Vovk. Retrospektivo je pospremil tudi obsežen katalog s številnimi reprodukcijami risb in slik, z bogato biografijo ter s teoretičnimi študijami o njegovem delu priznanih likovnih kritikov in umetnostnih zgodovinarjev.

Gabrijel Stupica. Avtoportret, eden njegovih zadnjih avtoportretov

Gabrijel Stupica. Avtoportret, 1945

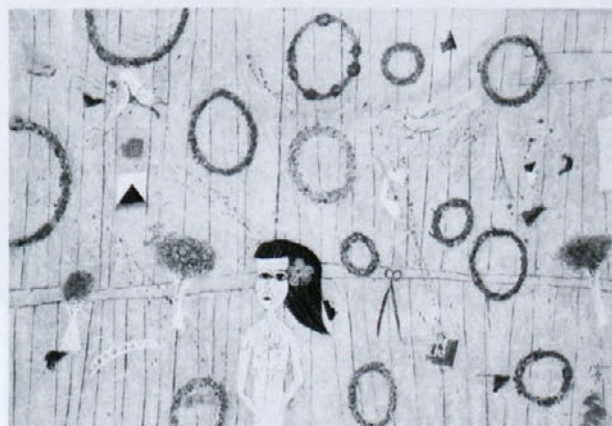
Gabrijel Stupica se je rodil leta 1913 v Dražgošah in umrl leta 1990 v Ljubljani. Študiral je na likovni akademiji v Zagrebu, kasneje se je večkrat izpopolnjeval v tujini. Leta 1946 se je vrnil v Ljubljano in nastopil mesto profesorja na novoustanovljeni likovni akademiji, kjer je ostal do upokojitve. Bil je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Kot slikar je bil eden najpomembnejših predstavnikov modernizma v nekdanji Jugoslaviji. Veliko je razstavljal tako doma kot v tujini, kjer je prejel tudi več nagrad in priznanj za svoje delo. Poročen je bil z ilustratorko in slikarko Marlenko Stupica.

Gabrijel Stupica. Avtoportret, 1959

Stupičev osrednji ustvarjalni motiv je nedvomno portret oz. avtoportret, kateremu se posveča od prvih mladostniških risb do zadnjih slik pred smrtjo. Njegovo prvo ustvarjalno obdobje, ki traja od študijskih let do vrnitve v domovino, likovna stroka imenuje »zagrebško obdobje«. Zanj je značilno avtorjevo ukvarjanje s tradicionalnimi likovnimi motivi (portret, tihožitje) in slogovnimi posebnostmi – predvsem se tu vidi navezanost na španske slikarje, zlasti Velazquesa, in barok. Po vrnitvi v Ljubljano sledi njegovo »temno obdobje«, ki nadaljuje z razvojem likovne govornice v temnih, predvsem rjavih, zemeljskih barvah. Tu se pojavita prva slikarjeva avtonomna motiva: deklica in miza z igračami. Naslednje obdobje nastopi po letu 1958, imenujejo ga »svetlo obdobje«. V tem obdobju, ki doseže vrhunec v šestdesetih in sedemdesetih letih, ustvari Stupica enega najbolj dovršenih in samosvojih ustvarjalnih opusov v slovenskem slikarstvu. V teh slikah dalje razvija motiv avtoportreta, deklice, neveste, mize in ateljeja. Barvno postanejo slike svetlejšje, prevladujeta predvsem bela in modra barva. Slogovno pa se oddaljuje od tradicionalne likovne govornice realizma in premišljeno vpeljuje tudi ustrezne modernistične postopke pri gradnji slike – vključuje raznovrsten kolaž in reprodukcije iz tiskovin, barvi dodaja droben pesek (da ustvari grobo materialnost barve), uporablja tekoče nanose barve (polzenje, kapljanje). Tudi njegova risba, liki upodobljenih oseb izgubijo »pravilne« proporce in anatomske lastnosti ter postanejo razpotegnjeni, poenostavljeni, popačeni, tudi (enostavno rečeno) »otročji« ali celo grdi. Vseskozi pa ostaja Stupica neizprosno iskren in globok, hkrati pa tudi aktualen in sodoben znotraj prostora in časa, v katerem živi. Osebo se mi je iz tega obdobja vtisnil v spomin motiv kmetice, ki ga ponovi na več slikah. Retrospektivna razstava se zaključi s številnimi risbami iz skicirke, v katerih se je umetnik v pretresljivih lastnih podobah poglobljal vase ob koncu svojega ustvarjalno neizmerno bogatega življenja.

Viri:
www.mg-lj.si,
www.delo.si,
www.citymagazine.si

Gabrijel Stupica. Flora, 1984

ZAVRAČANI TUDI NA ČEŠKEM

Primož Leskovec

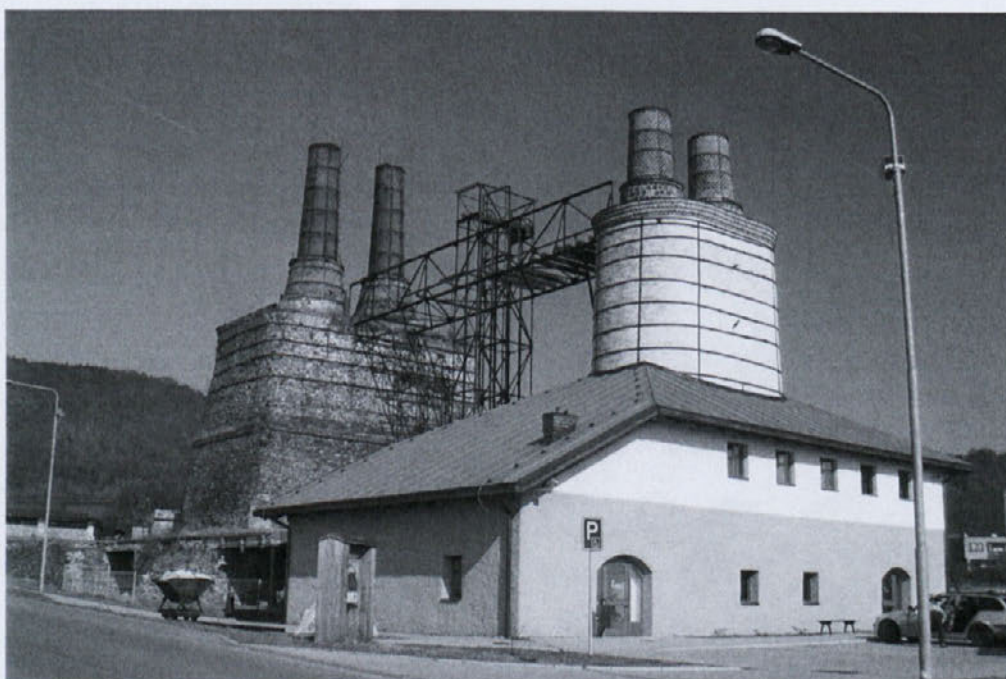
»Kakšno bo pa jutri oz. naslednjih nekaj dni vreme?« je največkrat zastavljeno vprašanje v poletnem času, predvsem nas kmetov in tudi tistih, ki si organizirajo letne dopuste. Dandanes na to vprašanje zlahka odgovorimo v nekaj sekundah s pomočjo interneta. Pri iskanju na svetovnem spletu pa poleg iskanega naletimo tudi na kakšno prijetno novo spoznanje. Tako sem pred nekaj leti, ko sem poskušal dobiti najbolj verodostojne podatke o vremenu, pri vnosu lokacije prikaza vremena ugotovil, da poleg dveh Zavratacev v Sloveniji obstaja še Závratec na Češkem. Stvar se mi je zdela zanimiva, zato sem pozabil na vreme in poskušal najti še kakšno informacijo več o našem soimenjaku. Nisem dobil kaj prida informacij, sem se pa že takrat odločil, da nekega lepega dne obiščem Zavračane v domovini Škode, Zetorja in dobrega piva.

Ni trajalo dolgo, ko se je res ponudila priložnost (delno) raziskati Češko in njeno podeželje. Ker si za dopust raje kot morje privoščim »aktivne počitnice« v smislu spoznavanja in ogleda novih pokrajin, poslušanja kakovostne glasbe v živo in ob tem navezovanja novih stikov, se skoraj vsako leto s prijatelji podam novi avanturi naproti. Tako smo poleg slovenskih krajev obiskali že Švico, skrajni sever Nemčije, lansko leto pa je prišla na vrsto Češka. Za pot, dolgo slabih 750 km, smo potrebovali približno 10 ur vožnje. Ko sem načrtoval pot do mesta Jaromer na SZ Češke, tik ob meji s Poljsko, sem ugotovil, da se lahko izognemo avtocesti čez Prago in se zapeljemo po bližnjici čez češke »Rovte«, ter tako poleg možnosti,

Kraj z najlepšim imenom. Foto: Primož Leskovec

Berlova vpenka.
Foto: Primož Leskovec

da se izgubimo, izkoristimo tudi postanek v Závratcu. Dogovorjeno, storjeno. Potem ko smo se naužili dobre glasbe, poceni hrane in pijače (beri piva), smo zapustili starodavno utrdbo Pevnost Josefov v Jaromeru, kjer se je odvijal petdnevni festival, v »Garmina« vtipkali Závratec in se odpeljali proti jugu. Nekaj detajlov, ki so se mi vtisnili v spomin na poti: neskončne ravnine, posejane z žiti, na poljih starodobni traktorji (Zetorji) in še starejši delovni stroji. Ceste so podobno (ne)urejene kot naše, s tem, da so avtoceste še mnogo slabše, je pa na vsakih nekaj kilometrov opaziti napise »točena zmrzlina«, kar pomeni, da se lahko ohladimo s sladoledom. Na vsakem koraku oz. prevoženem metru je opaziti tudi, kje izdelujejo Škodo. Poleg naštetega smo opazili, da smo si s Čehi podobni tudi v skrbi za zaščito ptic, saj smo na vseh prostranstvih videli le eno vetrno elektrarno, medtem ko jih je v sosednji Avstriji kot gob po dežju.

Po dobri uri smo pred seboj zagledali očem zelo domač napis kraja, ki je vabil, da naredimo prvo fotografijo, preden začnemo z ogledom. Závratec se nahaja neposredno ob malo večjem kraju (v velikosti npr. Žirov) Tremošnice. Že po nekaj metrih vožnje po Závratcu smo naleteli na prvega vaščana, ki se je ravno odpravil s kolesom na bližnji hrib, na katerem stojijo ostanki gradu Lichnice. Prav tako kot bi najbrž mi debelo pogledali, kaj išče tujec v našem majhnem kraju, tudi omenjenemu ni bilo ravno jasno, kaj bi Slovenci tam iskali. Hitro smo ugotovili, da ima hrvaško morje tudi svoje prednosti, saj smo z možakarjem, ki očitno rad hodi na morje, »pričali kar po naše«. Bil je zelo presenečen, ko je izvedel, da sem iz Závratca, je pa že slišal, da obstaja vas z istim

imenom tudi v Sloveniji, ker so njegovi sorodniki nekoč po pomoti prejeli pošto, namenjeno v Slovenijo. Nato smo se za njim odpeljali še do sorodnikov in njihovih sosedov, ki so bili zelo presenečeni, prijazni in pripravljeni na pogovor. Ko nas je zapustil naš »prevajalec«, smo se skušali pogovarjati v angleščini, uporabili pa smo seveda tudi govornico rok. Závratec je vasica, ki je po površini verjetno manjša od naše, je pa bolj gosto poseljena. V kraju nismo opazili cerkve, šole, trgovine oz. gostilne. Nekaj metrov pred vasjo stoji star obnovljen objekt (Berlova vopenka), v katerem so žgali apno in je preurejen v muzej, v sklop katerega spada tudi muzej kmečkega orodja. Ker pa smo bili vsi iz naše skupine gasilci, smo hoteli obiskati tudi gasilce oz. »hasiče«, kot jim pravijo Čehi. Izvedeli smo, da je najbližja poklicna enota v mestu Chrudim, približno 25 km stran, da pa so prostovoljci nekje v bližnjih Tremošnicah. Závračanom smo se zahvalili za pogovor in se napotili so gasilskega doma. Kar nekaj truda in časa nam je vzelo, da smo končno našli stavbo, podobno gasilskemu domu, s sireno in majhnim napisom, ki pa je dajala vtis, da je zapuščena. Ker nas je priganjal čas, smo opustili raziskovanje, sem pa dobil občutek, da ljudje zelo malo vedo o gasilcih in gasilstvu nasploh in da je le-to slabše urejeno kot pri nas.

Pod črto lahko zapišem, da je Češko vsekakor vredno obiskati, če ne zaradi drugega, že zaradi prijaznih ljudi, nizkih cen, Závratca in dobrega piva. Predvsem pa sem zadovoljen, da smo Závračani vseh treh vasi vzpostavili stik ter da se tudi k nam spleča »pritti pogledat«. Tako pride k nam sredi julija na obisk družina s Češke, obisk pa nam vračajo tudi Závračani z Dolenjske, saj so nam obljubili, da pridejo letos na gasilsko veselico. Se vidimo v Závratcu!

Muzej kmečkega orodja. Foto: Primož Leskovec

Žgalnica apna preurejena v muzej. Foto: Primož Leskovec

ROMANJE V MEĐUGORJE

Olga Kogovšek

Međugorska cerkev. Foto: Olga Kogovšek

Bilo je malo pred prvomajskimi prazniki, ko me je po telefonu poklicala nekdanja sodelavka z vprašanjem: »Ali bi šla v Međugorje?« Seveda bi šla, to je bila moja velika želja in nisem verjela, da se mi bo uresničila. Dogovorili sva se, da se pridruživa romarjem pod Julijaninim vodstvom.

V petek, 2. maja, smo se odpeljali iz Žirov proti Škofji Loki in Ljubljani. Po poti smo pobirali romarje. V Ljubljani se nam je pridružil duhovni vodja in tako smo nadaljevali pot proti cilju. Med vožnjo smo molili rožni venec in peli. Vsak izmed romarjev je na mikrofona povedal s kakšno prošnjo ali zahvalo roma. Po enajstih urah vožnje in nekaj postankih smo prispeli na cilj. Takoj smo se namestili po hotelskih sobah, se malo osvežili ter odšli na večerjo. Ob sedmih zvečer smo imeli sv. mašo pred međugorsko cerkvijo. Zbralo se je neverjetnih 60.000 ljudi z vsega sveta. Kakšno doživetje! Nikjer ni bilo nobenega policista ali varnostnika, pa taka množica ljudi.

Naslednji dan smo se po zajtrku odpravili na goro Križevac. Na poti navzgor, ki je bila zahtevna, smo molili križev pot. Duhovni vodja nam je ob njem razlagal pomen postaj. V vsaki si se našel. Včasih me je ganilo tudi do solz. Proti vrhu se je vila gruča ljudi. Ko smo prišli na vrh, je začelo deževati. Pot v dolino je bila skrb vzbujajoča. Spolzki kamni, blato in veliko ljudi so precej upočasnili hojo. Korak za korakom smo prišli v dolino. Bili smo mokri, blatni in utrujeni. Po prhi in kosilu smo se spet odpravili na drugi hrib, na katerem je kip Marije. Spet

Kapelo v Hrvaškem Lurdu krasi mozaik patra Marka Rupnika. Foto: Olga Kogovšek

smo hodili po spolzkih kamnih. Po poti smo molili rožni venec. Pri Mariji je vsak v tišini molil, prosil, se zahvaljeval ... Odpravili smo se v dolino. Naklonjena nam je bila milost,

da se ni nikomur nič zgodilo. Zvečer smo imeli mašo pri cerkvi v Međugorju in spet je bila zbrana velika množica ljudi. Za vrnitev v hotel smo najeli taksi, ki nas je peljal za samo 5 evrov.

Zadnji dan romanja smo začeli s slovensko sv. mašo v kapeli. Mislili smo si, da bo vsaj tu malo manj ljudi, pa smo se zmotili. Pri maši je bilo 5 avtobusov Slovencev. Po maši smo se dobili na avtobusu in se odpeljali proti domu. Na poti domov smo se ustavili v hrvaškem Lurdu. Pot nazaj se je podaljšala, ker je bil zaradi burje zaprt most. Na avtobusu smo si izmenjali doživetja. Okrog polnoči smo prispeli nazaj v Žiri, polni nepozabnih vtisov. Obljubili smo, da se še vrnemo.

Jaz in Fani Jereb. Foto: Olga Kogovšek

KRATEK, OSNOVNI OPIS STANJA TER VRTANJA NA NAFTAH PLOŠČADIH

Bojan Winkler Krbavčič

Po poklicu sem ekonomist, vendar tega dela nisem nikoli uradno opravljal, saj sem se že v zgodnjih 80-ih letih začel ukvarjati z vrtanjem. Trenutno delam kot nadzornik vrtalne sekcije, ki so ji podrejene vse ostale dejavnosti na ploščadi. V skopem opisu bom skušal predstaviti, kako to vse skupaj deluje.

Poznamo različne tipe ploščadi: fiksne, plavajoče in ploščadi na ladjah. Tudi dimenzije so različne. Na manjših deluje okoli 100 ljudi istočasno, na večjih pa okoli 250. Ploščadi delajo neprenehoma, tako da je potrebno organizirati posel v 12-urnih izmenah. Ploščad je mesto v malem, saj mora logistika zagotavljati vse od hrane, energije do vseh potrebnih orodij. Samo vrtanje se izvaja na predhodno geološko raziskanih območjih in globinah. Danes poznamo vse podrobnosti o sestavi te naše krogle, najmanj do 10.000 m globine.

Bistvo samega vrtanja je pritisk vrtalnega blata, teže cevi in teže okoli 30 ton težke naprave (blok), ki je električno, hidravlično in elektronsko multifunkcijska naprava. Premika se preko 12-kanalnega vitla na vrhu stolpa in na napravi sami in ima okoli 30 m hoda od vrha stolpa do delovne vrtalne table. Z blokom se na podlagi teže in rotacije cevi potiska sveder v zemljo.

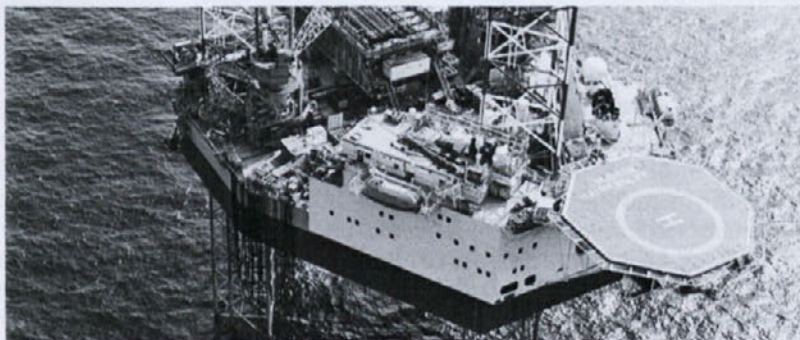
Prvi element, ki se zavijači na približno 10 m dolge, elektronsko opremljene cevi, je sveder, ki se z dodajanjem cevi podaljšuje do morskega dna oziroma do dna vrtine, odvisno, koliko je v danem trenutku že zvrtno v zemljo. Teh začetnih, posebnih cevi je nekje do 200 m, nato se isti postopek nadaljuje z navadnimi, vrtalnimi cevmi. Kolikor se izvrti, toliko cevi dodajaš na delovni vrtalni tabli.

Vrtanje samo poteka z rotiranjem vseh dodanih cevi in istočasnim potiskanjem vrtalnega blata preko pump, skozi blok in cevi. Blok se pri vsaki naslednji cevi zavijači nanjo.

Potiskano vrtalno blato pod pritiskom izhaja iz določenih odprtih na straneh svedra v vrtino. Med vrtino in zunanjo steno cevi se vrača na površje, kjer se ga speljuje na stalno tresoče se mreže z različnimi dimenzijami luknjic. Tu se trdi, izvrtani delci izločijo, vrtalno blato pa se vrne spet v tanke luknjice, iz katerih ga pumpe pošiljajo ponovno preko cevi v vrtino. Izvrtane, trde koščke geologi

analizirajo, tako da se točno ve, kakšna je sestava tal v vsakem izvrtanem centimetru.

Zanimivo, da lahko največji možni pritiski plina izbijejo iz sestave tal prvih 100 izvrtanih metrov. Ti površinski plini lahko izbijejo na površje s pritiskom od 700 do 900 barov. Za te primere se seveda že prej pripravi posebna, velika kovinska tesnila, s katerimi "ubiješ" izbruh oziroma imaš situacijo pod nadzorom. V vsakem ležišču, kjer je prisoten plin ali nafta, se ponavadi pojavlja v različnih količinah tudi eden izmed najbolj smrtonosnih plinov – H₂S – žveplov vodik, ki ga je težko nadzorovano uravnati, zato se dela v teh plasteh izvaja z masko in kisikom na hrbtu.

Ploščad, stoječa na morskem dnu. Foto: Internet

Plavajoča ploščad. Foto: Internet

Ko so vse faze zaključene, se preko posebnih orodij, vgrajenih znotraj cevi, od delovne vrtalne table pod pritiskom potiska utekočinjen dušik, ki se na koncu vrtine pod pritiskom uplani, izhaja v formacijo in med steno formacije in steno cevi poriva nafta na površje. Edini področji, kjer lahko nafta dobimo na površje brez kakšnih posebnih postopkov, sta južni del ZDA in Bližnji vzhod.

Upam, da sem bralcem s tem kratkim opisom vsaj približno razumljivo predstavil osnovne elemente vrtanja.

KAJ JE GENERALIZIRANA ANKSIOZNA MOTNJA IN KAKO JO OBVLADATI?

Maja Mivšek

Anksiozne motnje so skupina psihičnih bolezni, pri katerih je glavni znak anksioznost, stanje živčne napetosti. Običajno se ljudje s strahom ali tesnobo odzovemo na dejansko nevarnost, kar je popolnoma normalna reakcija. Anksioznost naše telo pripravi na boj ali beg, poveča aktivnost možganov, pospeši delovanje srca in povzroči boljšo prekrvavitev mišic. Včasih pa ta varovalni mehanizem ne deluje pravilno in povzroči anksioznost tudi, kadar človek ni v dejanski nevarnosti. Reakcija je navadno nerealna, pretirana ali pa traja predolgo. Telo osebe z motnjo je pripravljeno na beg ali boj s sovražnikom, pravi »sovražnik« pa se v resnici skriva v njem samem ter ga ovira v vsakdanjem življenju. Anksiozne motnje so najpogostejše psihične motnje. Zaradi njih trpi več kot 10 % ljudi po vsem svetu. Pojavljajo se pri ljudeh vseh starosti, tako pri otrocih kot tudi pri starejših. Prizadenejo oba spola, pogostejše so pri ženskah. Med seboj se razlikujejo po trajanju in izraženosti anksioznosti ter vzroku, ki sproži motnjo. Najpogostejše med njimi so: generalizirana anksioznost, panična motnja, socialna fobija ter obsesivno-kompulzivna motnja.

Generalizirana anksioznost je mešanica skrbi in tesnobnih simptomov, ki jih oseba doživlja večino časa. Motnja se odraža v pretiranem strahu pred nesrečo ali pa neustrezni zaskrbljenosti zaradi zdravja, družine ali službe. Bistvo z anksioznostjo povezanih misli sestavljajo preценjevanje nevarnosti, podcenjevanje moči za spoprijemanje, podcenjevanje razpoložljive pomoči, skrbi, strahovi ter katastrofične misli. Anksiozni ljudje se čutijo siljene k premlevanju vsebine njihovih skrbi, da bi tako našli rešitev in preprečili najhujše. Zaskrbljenost običajno poveča občutljivost za informacije, ki se nanašajo na ogroženost, in generira predelavo vrste možnih negativnih izidov in strašljivih scenarijev. Tako se intenzivnost in obseg zaskrbljenosti nenehno povečujeta.

Najpogostejši znaki generalizirane anksioznosti so:

- nemirnost, živčnost, nesproščenost, čustvena napetost, strah,
- hitra utrudljivost,
- razdražljivost,
- pospešeno bitje srca, potenje, diareja,
- težave s koncentracijo, spominom in občutek prazne glave,
- mišična napetost in motnje spanja.

Posamezniku s to vrsto motnje vzrok njegove napetosti ni znan, vendar se svojih skrbi ne more znebiti, čeprav se lahko zaveda njihove nesmiselnosti. Strahovi in skrbi, ki se pri tej motnji pojavljajo, se pogosto razvijejo na osnovi izkušenj iz otroštva oz. iz dejanske nekompetentnosti, ki jo je oseba izkusila v otroštvu. Poleg večjih travmatičnih dogodkov, kot so bolezni, prometne nesreče in druge katastrofe, na razvoj anksioznih motenj vplivajo tudi:

Foto: Internet

- pretirano zaskrbljeni in opozarjajoči starši, ki posredujejo otrokom držo pretirane opreznosti in boječnosti,
- pretirano kritični, perfekcionistični in preveč zahtevni starši, ki dajejo otroku občutek, da ni nikoli dovolj priden,
- izkušnje, ki privedejo do čustvene nezaščitenosti (zanemarjanje, ločitev, surovo ravnanje, alkoholizem ipd.),
- pretirano represivna in kaznovalna vzgoja, ki otroku ne dopušča svobodnega izražanja misli in čustev.

Na podlagi teh izkušenj razvijemo različna bazična prepričanja o sebi in svetu, ki se jih pogosto ne zavedamo in na podlagi katerih razvijemo repertoar spretnosti in veščin za spoprijemanje z »nevarnimi« situacijami, kar omogoča občutek obvladovanja situacije. Pri preveč zaskrbljenih starših na primer otrok razvije bazično prepričanje, da je svet nevaren, slab, poln pasti, kar vpliva na njegovo vedenje in ravnanje v življenju – je pretirano previden, nesproščen, osredotočen na negativne dogodke, ki potrjujejo njegovo bazično prepričanje o svetu. Otroci pretirano zahtevnih staršev lahko razvijejo bazično prepričanje, da ni dovolj priden, dober, uspešen in ga to spremlja kasneje v življenju, ko se nenehno dokazuje, običajno je do sebe in svojih dejanj mnogo bolj kritičen kot do dejanj drugih, osredotočen je bolj na svoje napake, kot na stvari, ki jih je opravil uspešno.

Običajno ob tem oseba razvije nerealno samopodobo (pretirano dobro oz. pretirano slabo) in pomanjkanje samozavesti. Anksiozne osebe ne znajo neposredno in odkrito zahtevati tistega, kar jim pripada, ne upajo si pokazati močnih čustev, nočejo biti vsiljive ali izpasti neprijazne, bojijo se zameriti osebam, od katerih se čutijo odvisne. Takšna drža pa rojeva užaljenost, tiho zamerljivost in občutek omejenosti in utesnenosti, kar podžiga anksioznost.

KAKO OBVLADOVATI ZASKRBLJENOST?

Tesnobne misli se pojavijo hitro, avtomatično in se jih pogosto ne zavedamo. Preprečujejo, da bi se počutili samozavestno ter nam onemogočajo obvladovanje dogodkov. Povzročajo slabo počutje in telesne znake tesnobe, ki nam ne dovolijo delovati po najboljših močeh. Pospeševalni dejavniki anksioznih motenj so vse vrste stresnih situacij, še posebej, če trajajo dalj časa. Pogosto jih izzovejo previsoke zahteve okolice, zato postanemo zaskrbljeni, ali bomo nalogam kos ali ne. Težava postane še večja, če smo prepričani, da je od naše storilnosti in uspešnosti odvisno sprejemanje okolice, kakor tudi naše samospoštovanje.

V začetni fazi je zaskrbljenost obvladljiva, zato je potrebno:

- prepoznati tesnobne misli (se jih zavedati in zapisati okoliščine, čustva in misli, ki se nam ob tem dogodku pojavijo);

PRIMER:

Okoliščine: Sodelavka me je opozorila na madež na srajci.

Čustva: sram, strah

Misli: Mislila si bo, da sem neurejena, površna... Kaj si o meni mislijo drugi?

- poiskati bolj realne in konstruktivne zamenjave za tesnobne misli (s ciljem zmanjšati vero v tesnobne misli); vprašanja, ki nam pomagajo pri iskanju tesnobnih misli: *Kakšne dokaze imam za svoje mišljenje? Kakšno je dejansko stanje? Kaj bi nekdo drug rekel/naredil v tej situaciji? Ali bi enako reagiral?*

PRIMER:

Tesnobne misli: *Ko sva se s sosedom danes srečala na ulici, me ni pozdravil. Verjetno je jezen name, ker...*

Možne zamenjave: *To, da me ni pozdravil, še ne pomeni, da je jezen name, mogoče me ni videl ali je imel slab dan, lahko je bil zamišljen.*

Kakšni so drugi vidiki?

Ali je trenutni vidik edini možen?

Običajno je več vidikov dojemanja izkušnje. Kako bi gledali na situacijo, če bi bili nekdo drug?

Kaj bi svetovali prijatelju v enaki situaciji?

Kaj je najhuje, kar se lahko zgodi?

To vprašanje vam bo pomagalo, kajti ko ubesedite svoje strahove, uvidite, da so pretirani.

Da se bodo strahovi uresničili, je veliko manj verjetno, kot se vam zdi.

Kljub veliki verjetnosti dogodka, ki se ga bojite, boste ugotovili, da se lahko nanj odzovete bolje, kot ste pričakovali.

Kaj lahko storim?

Kakšna so sredstva in sposobnosti, ki mi bodo pomagala v dani situaciji?

Kakšne so moje izkušnje z uspešnim premagovanjem podobnih situacij?

Kakšno pomoč, uslugo, nasvet lahko pričakujem od drugih ljudi?

Kaj lahko storim, da bom spremenil situacijo?

Če ne morem spremeniti situacije, kaj lahko storim, da bi spremenil svoje misli in občutke ob njej?

- preizkusiti misli v praksi (redno ozaveščanje misli, natančna določitev ciljev, sproščanje, odvrčanje pozornosti, nadzor dihanja).

Sprostitvene tehnike so koristne za obvladovanje tesnobnih občutij in strahov. Delujejo bolj v preventivni vlogi. Pri tem se priporoča avtogeni trening, znanstveno potrjena metoda, ki uspešno pripomore k zmanjšanju stresa in s tem tudi k biokemičnemu ravnovesju hormonskega stanja v našem telesu in uravnavanju srčnega utripa. Vaje se opravljajo v točno določenem zaporedju, trening pa obsega 6 vaj (vaja za težo rok in nog, vaja za toploto, vaja za srce, vaja za dihanje, vaja za trebušne organe in vaja za glavo (čelo)). Za zdravljenje hujših anksioznih motenj uporabljamo različna zdravila, pogosto v kombinaciji s psihoterapijo, lahko pa motnje zdravimo le s psihoterapijo. Zdravljenje pomaga spremeniti način razmišljanja in zmanjšati intenzivnost anksioznosti.

Viri:

Pustinek, M. (2009). Kognitivni model razumevanja in tretma generalizirane anksioznosti.

V: N. Antič. *Prispevki iz vedenjsko kognitivne terapije*.

Zbornik 1. Ljubljana: Društvo za vedenjsko in kognitivno terapijo Slovenije: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Objavljeno 15. 5. 2014

Foto: Internet

STARI BESEDNJAK – nadaljevanje

Janko Rupnik

Nadaljujemo s slovarjem besed, ki jih uporabljamo v naših krajih v vsakdanjem pogovornem jeziku, ki so nastale med ljudmi, veliko pa jih je tudi nemškega izvora, kar je ostanek iz življenja našega naroda pod Avstro-ogrsko vladavino. Veliko je tudi besed, katerim ni mogoče najti. Ker je v prejšnji številki Oglarja prišlo do tiskovnih napak, besede z začetnico A še enkrat objavljamo.

abtaht – uporabljen izraz za nekoga, ki ima lepo pokončno držo, rečemo da stoji abtaht, vojaška drža. Izraz verjetno prinesli vojaki iz avstrijske vojske atamš – brez volje, izraz za nekoga, da je "atamš". Nekdo, ki izraža malodušje. Beseda je ljudska

agatno – vlažno, često se je uporabljal izraz za otavo, ki ni bila dobro suha, da je agatna. Beseda je verjetno ljudska

ajd – furmanski izraz za priganjanje vprežne živine. To besedo imajo tudi Hrvatje – ajde, ki ima enak pomen

ajmar – vedro, iz nemške besede "Eimer" – vedro

ahtati se – paziti se, beseda ima nemški izvor iz besede achtung – pazi

auf – vstati ali vprežni živali za dvig noge

auglmas – v našem pogovornem jeziku se ne uporablja često, je pa nemška in pomeni očesno mero – Augenmesse

aftra – je povodec, priveza za konja, spletena iz tankih vrvi

afna – rečemo za nekoga, da je afna in pomeni neresnega, domišljavega človeka, ki ima obnašanje klovna. Najbrž bo to nekaj v zvezi z nemško besedo "Affe" – opica

aks – v nemščini strojniški izraz za os; izraz za os pri vprežnem vozu

asnik – osnik – zatič, ki varuje, da se kolo pri vprežnem vozu ne sname z osi. Beseda verjetno izvira iz besede os

autrga – star izraz za manjša vrata pri živinskih hlevih ali svinjakihi in niso običajne oblike – loputa nad koritom za krmljenje prašičev, lopute v lesenih opažih hlevov. Beseda je bolj podobna angleški besedi out, ki pomeni "zunaj, izhod"

z andohtjo – z razumom. Pri nekem težkem fizičnem delu, ko se je treba poslužiti neke fizične zvižaje, npr. nekaj težkega dvigniti, se reče, da je treba narediti z andohtjo. Beseda je sicer nemška, vendar ima v nemščini drug pomen

auštrnce – naramnice

ablodva – ima povsem svojstven pomen. Včasih so goveji živini kot priboljšek narezali pese in jo potresli z ovseno moko ali otrobi. To "potreso" so imenovali oblodvo. Izraz je neznanega izvora

ablegirat, ablegirati se – obvezati se za izdelavo nečesa, prevzeti neko delo. Beseda ima verjetno koren v besedi abligacija – obveza

ajfrat, ajfrat na nekoga – beseda ima širok pomen: iskati nekoga v množici, paziti na nekoga v množici, da bi prišli z njim v stik, ga kontrolirati, čakati na nekoga v množici

ajnmaht – iz nemščine "einmichen" – vmešati, primešati

apajta – trafika, trgovina s tobakom in drobnimi potrebščinami. Beseda je italijanska. V Potoku pri Apaltarju je včasih bila taka trgovinica, zato se je prijelo hišno ime Pri Apajtarju

atlih – pomen za nekaj natančnega, nekdo je natančen – atlih. Beseda verjetno izvira iz nemščine. Slišal sem tudi že, da je nekaj "haklih". Nemška beseda Hackchen – kljukica. Za kvačkanje se uporablja kljukica na ročaju, ki so ji rekli "hake". Če bi malo pomodrovali, bi za nekoga rekli, da je haklih – ima kljukico, je treba z njim lepo ravnati, da se kaj ne zatakne

ankle – izraz za brisačo. Beseda je neznanega izvora

arest – zapor

ihta – jeza, nekontrolirana jeza. Izraz ima verjetno povezavo z besedo "ihteti"

iraft, jerob – skrbnik. Ko je nekdo na gruntu slabo gospodaril, so običajno dodelili začasnega gospodarja – "irafta". Izvor besede ni najden

ispa – prostor v stanovanjski hiši. Knjižno je to bila izba – dnevna soba. Ispa so imenovali tudi podstrešje

jamrati, jamrati – tarnati; star slovenski izraz

jankara – suknjiču podobno oblačilo; ljudski izraz

jaga, jager – lovec, beseda je nemška - "Jäger"

jerbas – pletena košara z dvema ročajema. Ženske so jo nosile tudi na glavi. Na ta način jo je napolnjeno lahko nosila ena sama oseba

jermčk – majhen jarem za vola

jeglica – del vprežnega voza, kovan sornik z glavo. Tako imenujemo tudi iglice, ki nastanejo na rezilu ob brušenju le-tega. Izraz verjetno izhaja iz besede iglica

jakna – isto oblačilo kot "jankara"

jejnet – prenehati; izraz je ljudski

jesh – kis. Beseda je nemška, popačena iz besede "Essig" – kis

jeshar – v ljudskem besednjaku živi krilatica: "Vpiješ kot jeshar." Nekje sem zasledil, da so včasih po mestih hodili moški, ki so prodajali kis, pri čemer so z glasnim klicanjem opozarjali kupce nase

jetka, jetika – tuberkuloza. Izvor besede ni znan

jokl – ljudsko ime za ime Jakob

jovdat – tarnat. Verjetno ljudski izraz, izvor ni znan
južna – kosilo. Izraz je ljudski

kalači – bonboni. Beseda ima verjetno povezavo z nečim sladkim. Tudi potici, ki je bila spečena v okroglem modelu, rečemo "kolač"

kaslc – poštni nabiralnik. Beseda ima povezavo z nemško besedo "Kasse" – blagajna, kovinska škatla, kot so tudi poštni nabiralniki

kad – velik lesen čeber, ki se je uporabljal za razne potrebe na kmetijah

kapsl – vžigalna kapica na puškinih nabojih. Beseda se uporablja tudi v nemščini

kamra – stanovanjski prostor v starih hišah, ki je stal poleg dnevne sobe, "Kammer" – komora

kamba – del volovske vozne opreme, iz jesenovega lesa upognjen lok, ki je bil od spodaj navzgor vtaknjen v volovski jarem, da je ta trdno stal na vratu vola

kardihten – ponosen, človek težko dostopen za pogovor, popačenka iz nemške besede "vordichtig" – zatesnjen, zaprt vase, isto kot "frdehtig"

kajfežnk – ljudski izraz za preprosto pripravo – majhna pločevinasta posodica, ki je imela obliko stožca in je bila nasajena na daljšo palico. Poleg je imela tudi prijemalko za tanko svečko. S to pripravo je cerkovnik lahko prižigal in tudi s stožcem ugašal višje stoječe sveče na oltarju

kale – zagozda. Beseda je nemška

kahla – ljudski izraz za nočno posodo, ki se je uporabljala za opravljanje človeške potrebe, ko so bila stranišča še zunaj stanovanjske stavbe

kahlca – ljudska beseda za keramične ploščice

karjola – samokolnica, verjetno izpeljanka iz angleške besede car – avtoali italijanske carriola – samokolnica

kamat, komat – del konjske vprežne opreme, ki je izdelana bolj natančno in na notranjem delu podložena s slamo, da konja pri vožnji ne ožuli. Ima enako funkcijo kot jarem pri volovski vprežni opremi

kankare – nosilni del tečaja pri oknu ali vratih

kablca – ima isto obliko kot čeber, le da je dno v širšem delu valja in odprtina na ožjem delu

kamašne, gamaše, beseda je nemška – "Gamaschen"

kampl – glavnik, beseda je izpeljanka iz nemščine – "Kamm" – glavnik

kamižola – suknjič. Izvor besede ni znan

karapet – ograja. Izvor besede ni znan

kant – spraviti na kant – to pomeni, da je nekdo svojo kmetijo spravil na "kant", da jo je zadolžil v celoti. Beseda je nemška

kanton – v našem pogovornem jeziku mejni kamen

kanon – top. Besedo srečamo v nemščini – "Kanonen"

kalavsat se – ljudska beseda za grizenje oziroma sovražno obnašanje živali med seboj. Kadar se psi napadajo med sabo, se grizejo, rečemo, da se kalavsajo

kastrola – kuhinjska posoda, podobna loncu, le da je nizka in široka

kasan – pozen, zamuja – kasni. Besedo najdemo v srbohrvaškem slovarju

ketna – veriga. Beseda je nemškega izvora – "Kette" – veriga

kele – zidarska žlica. Beseda je nemška – "Kelle"

keha – ječa, zapor

kestl – rezervoar. Beseda je nemška – "Kessel" – kotel

kerlc – močan moški, velike postave. Izraz je ljudski

kevdr – klet. Beseda morda izhaja iz besede koridor

kišta – običajno lesen zaboj. Beseda izvira iz nemške besede "Kiste" – zaboj

kibla – beseda pomeni posodo nedoločne oblike. Lahko je nasajena na toporišče ali ima ročaj za nošenje. Izraz je ljudski

kikle – žensko krilo. Morda izhaja iz nemške besede "killen" – plapolati, ker krilo ob hoji plapola

komajsati se – spenjati se na nekaj, plezati po nečem. Beseda je ljudska

korajžen – pogumen. Beseda je ljudska

kolobocija – mešanica nečesa, zmešnjava. Beseda je ljudska

kodelja – snop lanenega prediva, ki je pripravljeno za prejo niti na kolovratu

kosm – omara. Beseda je nemška iz besede "Kasten" – omara

košta – hrana, obrok, iz italijanščine "costata" – kotlet, zarebrnica

korc – strešna opeka – "slemenjak", tudi lesena posoda kot miniaturni čebriček, nasajen na toporišče

kontrapeza – v osnovi bi to pomenilo protiutež, nekakšna ljudska sestavljenka

kontrabant – tihotapljenje. Beseda je italijanska – "contrabbando" – tihotapiti

kontet – zadovoljen. Beseda je italijanska – "contento" – zadovoljen

konfin – v našem pogovornem jeziku mejni kamen na Rapalski meji, v italijanščini "confine" – mejnik

kovc – popačenka slovenske besede kol, količ

kujnštñ – pameten, iznajdljiv. Beseda izhaja iz nemške besede "Kunst" – veščina, spretnost

kujk – koliko; popačenka slovenske besede

kušnt – poljubiti. Beseda je nemška – "Kuss" – poljub

kumrn – suh, droben, nasprotno od debel. Verjetno ljudski izraz

kurera – v pogovornem jeziku avtobus. Vzeto iz italijanske besede "carretta" – dvokolnica

kudele – ljudski izraz za šop obdelanih lanenih vlaken, ki so pripravljena za prejo na kolovratu oziroma je to predivo. Nekje sem zasledil, da so temu šopu, obešenem na kolovratu, knjižno rekli "povesma"

kufr – kovček. V nemškem jeziku najdemo besedo "Kufe", ki pomeni vedro, posodo

kufr – baker, "k'fren kotel" – bakren kotel; stara beseda, izpeljanka iz nemške besede "Kupfer" ali tudi iz latinske označbe elementov baker – cuprum. Koren besede je isti

kuštrast – človeku, ki ima razmršene lase, pravimo, da je kuštrast

k'rtace – ščetka

k'mplen – utrujen. "K'mpleno" pomeni tudi končano

k'fe, kafe – kava

k'mot – **komot** – udoben, lagoden, iz italijanske besede "comodo" – udoben

kjantarca – v našem narečnem jeziku je to pomenilo steklenico, ki je imela obliko slive in je imela dolg vrat.

Izhaja iz italijanske besede "chianti" – vino

klafeta – pomečkana kapa. To je ljudski izraz

klaumfa – spona, skovana iz železa. Gre za izpeljanko iz nemške besede "klammern" – spenjati

klouc – verjetno popačenka besede klobčič

kline – rezilo, vgrajeno v razne rezalne priprave. Nastalo iz besede klin, ker ima tudi vsako rezilo klinasti presek

kljuse – zaničevalni izraz za konja, posebno če je le-ta slabega videza

klecat, oklecan – omajan. Beseda klecanje tudi ponazarja nek predmet v manjšem gibanju

kneblc – poseben kovan element, ki je vstavljen na koncu verige in pretaknjen skozi obroček – "rink". Tako tvori gibljivo zvezo med dvema verigama. Če je pravilne velikosti, se samodejno ne more sneti iz obroča.

Uporabljal se je predvsem pri vprežni opremi in pri verigah za privez goveje živine.

kneftra – usnjen jermen, s katerim je čevljar s pomočjo svojega stopala držal čevljev na kolenih, da je v podplat zabijal žebelje. Beseda je verjetno izpeljanka iz nemške besede – "Knie", kar pomeni koleno

knof – gumb, iz nemške besede "Knopf" – gumb

knoflca – kovinska zaponka, ki se uporablja pri oblačilih, ker na nek način nadomešča gumb. "Knopf" je knoflca

knofnekar – gumbnica. Beseda je v sorodu s "Knopfom"

krancl – venec. To je popačena nemška beseda "kränzchen" – venec

krapše – jeklen pripomoček s konicami za hojo po ledu, ki se je privezal na vsak čevljev pešca

krepat – popačenka italijanske besede "crepare" – crkniti

krepenina – ljudski izraz za nekaj poginulega – "krepanega"

kromf – golša, ki se pojavi na vratu pri ljudeh zaradi pomanjkanja joda. Beseda je najbrž ljudska

krop – vrela voda. Izraz je ljudski, starejši, knjižni

krota – krastača. Izraz je ljudski

kroglc – ovratnik. To je nemška popačenka besede "Kragen" – ovratnik

kredenca – kuhinjska omara. Izvor besede ni najden

krtajzat – nekoga požgečkati ali podrgniti po telesu. Rečemo, da si nekoga podrgnil – pokrtajzal

krple – pripomoček, ki se je uporabljal za hojo po globokem snegu. Privezan na stopalo je s svojo večjo površino preprečeval pogrezanje v globok sneg. Izvor besede je verjetno ljudski

krpelet se – truditi se ob nekem delu, kateremu po fizični sposobnosti nismo kos. Običajno so kakšnemu otroku rekli, da se "krpela". Poudarek je na črki a, npr. pri vzdigovanju pretežkega bremena

krajciglji – konjska uzda, kovinski del, ki ga ima vprežni konj v gobcu, da ga voznik – "furman" lažje vodi. Ker sta ta dva kovinska dela na sredi gibljiva, nekako prekrizana, lahko ugibamo, da je beseda povezana z nemško besedo "Kreuz" – križ

krdiht – ugled. Beseda ima verjetno nemški izvor in je nekaj povezano z "zaprtostjo", nedostopnostjo

kripa – zaničevalen ljudski izraz za neko vozilo ali tudi ročni voziček, samokolnica

kripl – pohabljenec, iz nemške besede "Krüppel"

ksiht – obraz, iz nemške besede "Gesicht" – obraz

kv'lu – kolo, popačena slovenska beseda

kvit – poravnava. Ko dva nekaj poravnata med sabo, rečeta: "Sedaj sva kvit." Beseda izvira iz nemške besede "Quittung" – pobotnica

kviht – utež; iz nemškega jezika "Gewicht" – teža, utež

kvint – navoj pri vijakih, nemško "Gewinde"

lagoun – počasen, lagoden. Popačenka lagoden – človek, ki se mu nič ne mudi – označuje zmernega človeka pri delu

lajšta – letev; iz nemške besede "Leiste" – letev

larfa – pustna maska. Izraz je najbrž ljudski

lambr – vedro

lajta – sod za vožnjo gnojnice. Beseda je nastala po Leitnerju – izdelovalcu kmetijskih priprav

lajbč – telovnik. Beseda je verjetno iz ljudskega besednjaka

lajdlc – predal. Beseda je iz nemščine: "Lade", "Schublade" – predal

lajhati se – beseda nima prav določnega pomena. Pomeni, če se nekdo smuka, igra okoli nečesa, da se "lajha". Dejanje pomeni lahkotnost, lahkoživost in bi verjetno imela povezavo z nemško besedo "leicht" – lahak

laufati – teči; iz nemške besede "Laufen" – tek

lajht'r – okrašeno stojalo za sveče. Beseda je nemška: "Leuchte" – svetilka

ladrf'r – lesena samokolnica. Izraz je ljudski

laterna – svetilka; iz italijanščine "lanterna" – svetilka

lazajni – rezanci. Mogoče je izpeljanka iz italijanske besede "lasagne"

leščerba – dobesedno brlivka, svetilka,

lesjep – levo pri volovski vpregi – ukaz volovski vpregi v levo ali k sebi

legnarji – del opreme pri vprežnem vozu. Dva tramiča, položena na voz, med katerima se je lahko namestil sod, ali za to posebno prirejen zaboj – "legnarska truga" za prevoz razsutega tovora. "Legnar" je verjetno izpeljanka iz besede "lega"

lega – lesena kvadratna ali okrogla greda, na kateri so lahko zloženi hlodi. Pravimo, da so hlodi na legah. "Lega" je v slovenščini sicer "položaj"

legnat – po legnat – počasi, zmerno. Beseda je verjetno ljudska

lementat se – jeziti se na nekaj. Beseda je ljudska
lifrati – nekaj nositi od nekje. Iz nemške besede "liefern" – dobaviti

lintk – precizno. Nekaj je zelo "lintk" sestavljeno skupaj. Beseda je verjetno ljudska

likof – zaključek. Ko se zaključi večje delo, se to običajno proslavi s pogostitvijo. Rečemo, da je bil na koncu "likof". beseda je verjetno ljudska

lim – lepilo; iz nemške besede "Leim" – lepilo, mizarski klej

lišpati – ličiti, šminkati. Izraz je ljudski

lon – zahvala, dar; povezava z nemško besedo "Lohn" – plačilo

v linku – linkano krilo, noga v linku. Beseda je najbrž ljudska in pomeni "zožanje" nečesa

lojtra – lestev; iz nemške besede "Leiter" – lestev

loputn'k – vrata, ki se odpirajo od spodaj navzgor. Verjetno izpeljanka iz slovenske besede "loputa"

luft'r – lahkomiseln človek, vetrnjak, iz nemške besede "Lüfter" – zračnik

lustr – lestenec. Beseda je iz italijanščine: "lustru" – svetel, bleščeč. Tudi v nemščini ima beseda "Luster" enak pomen

lušt – se mi prav nič ne "lušta" – se mi ne da delati. Izhaja iz nemške bede "Lust" – zadovoljstvo, veselje: torej nimam nobenega veselja do dela

luštn – izraz za nekoga, ki je prijazen, vesel. Pravimo, da je "luštn". Spet izhaja iz nemške besede "Lust" – vesel

100. OBLETNICA IZBRUHA PRVE SVETOVNE VOJNE

Tanja Tuma

Dne 28.6.1914, na Vidov dan so v Sarajevu pripadniki srbske iredente izvedli atentat na habsburškega prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo soprogo Sofijo, vojvodino Hohenburško. V prav nobeni zgodovinski čitanki ne manjka ime Gavrilo Princip, mladi srbski dijak, pripadnik skupine Mlada Bosna, ki je izstrelil usodna strela. Vendar se sto let kasneje postavlja vrsto dvomov o dejanskem naročniku atentata, saj bil Franc Ferdinand izrazito protivojno usmerjen in je že dobro desetletje prej, v času Bosanske krize (1908-1909) in Balkanskih vojn (1912-1913) iskal politične rešitve slovanskega vprašanja v okviru Avstro-Ogrske. Za vojno pa je bila zelo zavzeta Nemčija, ki je financirala 1.600 km dolgo železniško progo Berlin-Bagdad. Ta železna cesta bi nemškemu kapitalistom odprla nova tržišča, morske poti v Perzijskem zalivu in predvsem dostop do nafte. Edina ovira prosti trgovini na tej dolgi trasi je bila neodvisna Kraljevina Srbija. Turčija na jugu je bila zaveznica Nemčije in Avstro-Ogrske, v boj proti Srbiji pa je Avstro-Ogrska pritegnila tudi Bolgarijo, tako da za srbsko vojsko ni bilo rešitve. Krogle, ki bi dokazovala vpletenost militarističnih krogov monarhije niso našli, pač pa na gradu Konopište na Češkem, kjer je prestolonaslednik bival za časa življenja, hranijo kroglo, ki je začela Prvo svetovno vojno in jo je izstrelil mladi Gavrilo Princip.

Ne glede na vojne hujskače v vseh tedanjih evropskih državah (med najslovičnejše gotovo sodi italijanski pesnik in politik Gabriele d'Annunzio), je bil papež Benedikt XV ostro proti vojni in je obsojal prav vse strani v vojni z enako vehemenco. Leta 1914 je skušal uveljaviti t.i. Krščansko premirje vseh sprtih strani, a žal je njegov plemeniti glas naletel na gluha ušesa in »samomor Evrope« se je nadaljeval. Centralne sile so bile po štirih letih krvavih bojov, v katerih je padlo okoli deset milijonov vojakov, umrlo preko sedem milijonov civilistov in bilo ranjenih še preko dvajset milijonov vojakov, od katerih je bilo mnogo težkih invalidov, vojno izgubile. Na našem ozemlju je bila posebej krvava Soška fronta, ki se je odprla leta 1915 po vstopu Italije v vojno na strani sil antante. Po vojni so se Južni Slovani združili v novo državo Kraljevino Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki je 12. novembra 1920 v mestecu Rapallo podpisala mirovno pogodbo, skladno s katero je bila tretjina slovenskega etičnega ozemlja, Istra in del Dalmacije dodeljena Italiji. V letih med obema vojnoma je slovensko prebivalstvo na tem ozemlju občutilo krvavo in trdo roko fašističnega poitalijančevanja, saj so bile postopoma ukinjene slovenske šole in slovenščina kot javni jezik. Rapalska meja je šla ravno čez travnike in polja rovtarskih in zavraških kmetij, kar je razdelilo družine ter jih mnogo

Na fotografiji je mejnik, ki je bil zazidan v temelju stare Njivarske hiše.
Foto: Jože Lazar Z. 25

odrezalo od mestnih središč, ki so prej nudila ekonomsko preživetje. Mejniki te nepravilne meje so na mnogih posestih dobro ohranjeni in vidni, prav tako pa obrambni jarki ter italijanske kaverne na robu vasi Zavratac, ki so danes redno prizorišče bolj veselih srečanj, kot je bilo čuvanje meje med obema vojnama. Ker so bili ljudje odrezani od virov prihodkov, se je močno razširil kontrabant, saj je bilo ne glede na mejo treba nasititi lačna usta. Njivarjev Jože mi je pripovedoval, da je njegova mati Marija v Idrijo nosila polne nahrbtnike poljskih pridelkov in mesnin, nazaj pa živo srebro, oboje pa seveda prodala s profitom, s čimer so nekako preživeli. Tihotapili so tudi konje, živino, kavo, cigarete in les, kar so raje počeli moški v večjih skupinah.

Ko se danes oziramo na dogodke pred sto leti, nam je tesno pri srcu. Sprašujemo se, kako in zakaj se je začela prva svetovna morija in nadaljevala s še bolj krvoločno drugo in ali se lahko v Evropi, Nobelovi nagrajenki za mir leta 2013, kaj takega ponovi. Razloge za vojno radi najdemo v koruptivni politiki in pogoltnem kapitalu, a pravilo je, da morajo njihove težnje najti plodna tla med vsemi sloji prebivalstva, saj se ti gospodje in gospe običajno ne borijo sami, s puško v roki v umazanih strelskih jarkih. Zato je osveščanje in toleranca do drugače mislečih skupin jedro zdrave miselnosti ljudi, ki se ne puste manipulirati. Proti temu pa obstajajo zdravila kot izobrazba, branje in odprto srce.

Mnogo vrhunskih slovenskih pesnikov in pisateljev je Prva svetovna vojna hudo zaznamovala s svojimi grozotami; med njimi Ivana Cankarja, Alojza Gradnika, Srečka Kosovela idr. Veliko informacij je mogoče poiskati na Wikipediji, portal pa je letošnje leto posvetil posebno rubriko dogodkom, ki segajo stoletje nazaj. V slovenščini imamo na voljo tudi zelo veliko dobrih knjig, ki obravnavajo Soško fronto in so na voljo v splošnih knjižnicah.

Alojz Gradnik

PESEM VOJAKA

Tri leta imam ženo zapuščeno.
Tri leta že ne zremo svojih hiš.
Tri leta že ne hodimo na polje.

Tri leta vsak od nas le kolje, kolje.
Le tisti, ki dobi leseni križ,
dobi spet polje, hišico in ženo.

FUŽINA V BREKOVICAH – PODKLANCU

Janko Rupnik

Pridobivanje železa iz rude je že zelo stara obrt. Kot je bilo zapisano že v prejšnji številki Oglarja, sega železarstvo na Slovenskem v dobo obstoja Rimskega cesarstva, ko so takratni staroselci iz okolice Bohinjske Bistrice že talili železno rudo in znali železo predelati v zelo kvalitetno jeklo. Potem so iz njega izdelovali razna orodja in orožje.

Taljenje železove rude in naprej obdelava železa v jeklo je bila marsikje ena izmed obrti, ki so jo na svoji posesti imeli tudi takratni posestniki, kmetje, takrat še podložniki v obstoječih gospostvih. Zgodovinarji pišejo, da je bilo železarstvo zelo donosna obrt, da so se železarji neredko prevzeli in se gosposki celo upirali plačevati davke. Kot bomo pozneje videli, je bila tudi fužina v Brekovicah predmet spora celo med freisinškim škofom in posestnikom, fužinarjem v Brekovicah Heiricherjem. Strokovnjaki, ki so že v preteklosti raziskovali zgodovino fužinarstva, nam v svojih študijah povedo tudi nekaj podrobnosti o fužinarstvu iz naše bližnje okolice.

Po pripovedovanju starejših ljudi so se še v bližnji preteklosti našle sledi takih "kmečkih" topilnic. Lastniki domačije "Pri Urbanu" v Osojnici pri Žireh so našli pri oranju ene od njiv ostanke žindre in oglja, kar pove, da so na tem mestu nekoč stale kmečke talilne peči. Rudo naj bi kopali na Vrsniku in jo tovorili v Osojnico. Velika fužina je bila v času obstoja loškega gospostva na sotočju reke Sore in Hobovščice, ki priteče po dolini iz Sovodnja. Vas še dandanes nosi ime "Fužine". V zvezi s to fužino zgodovinar Blaznik opisuje, da so med zemljiškimi posestniki in fužinarji nastajali stalni spori. Posestniki so se pri gospostvu pritoževali, da fužinarji izsekajo preveč gozda za kuhanje oglja, ki so ga uporabljali za taljenje železove rude.

Tretje mesto obstoja take talilnice – fužine je dolina Pikajc pod Veharšami. Lastnik domačije "Pri Pucu" v Pikajcch je ob kopanju temeljev za postavitev kozolca naletel na velike količine žindre, pomešane z zemljo. O teh sledih fužinarsva v Pikajcch je pripovedoval Ivan Pivk, domačin iz Pikajc. O železarstvu v dolini Pikajc pričajo tudi razni zgodovinski zapisi. Pikajška fužina naj bi bila v lasti logaškega gospostva, rudo pa so kopali v dolini pod Veharšami, kjer se to mesto še sedaj imenuje "V rudniku". Na tem mestu sta še sedaj vidni dve kotanji pravokotne oblike. To sta bila bazena, v katerih so spirali rudo pred taljenjem. Škofjeloški zgodovinar Pavle Blaznik zapiše, da so rudo iz veharškega rudnika tovorili tudi preko Zavrata v Podklanec za podklanško fužino.

Za naš kraj pa je zelo pomembna fužina v Podklanecu, katere obstoj najdemo opisan in potrjen s strani

zgodovinarjev, raziskav in tudi iz ljudskega izročila prebivalcev. Fužina je stala tik domačije, ki ima sedaj hišno številko Podklanec številka 1, kjer je avtobusna postaja. To fužino je avgusta leta 1905 natančno raziskal Alfonz Müllner in jo v svoji knjigi "Das Eisenwesen in Krain" – "Železarstvo na Kranjskem" tudi natančno opisal. Imel je srečo, da je bil ta kraj takrat še nedotaknjen in je na tem mestu našel ruševine kovačnic in peči. S pomočjo zgodovinskih dokumentov, ustnega izročila in ogleda kraja je lahko zelo natančno obdelal študijo o fužini v Podklanecu. V starih dokumentih je vedno imenovana fužina v Brekovicah.

Prevod raziskave fužine v Podklanecu (Petra Fister)

Fužina v Brekovicah (Alfonz Müllner)

30 km od Škofje Loke na visoki planoti, do katere se povzpemo mimo kaskad Sore v Fužinah, leži industrijska vas Žiri, katere čevljarji in klekljarice svoje izdelke prodajajo po celem svetu. Tu se dolina opazno razširi in njena močvirnata tla nam dajo vedeti, da je bilo tukaj nekoč jezero. V Žireh se cesta (ločnica med Jadranom in Črnim morjem), ki pri Ledinah vodi naprej do Idrije, odcepi zahodno od toka Sore. Reko pa lahko od tu dalje proti jugu zasledujemo po dolini Brekovic vse do njenih izvirov v Podklanecu. Približno uro in pol (avtor se je verjetno zmotil v času) hoje oddaljena od Žirov leži domačija Novak, po domače Jurjančič – (Jureč) Deset minut naprej pa na desnem obrežju Sore, na posestvu kmeta Putza (sedanjega Puca), naletimo na majhen travnik, dolg 300 in širok od 20 do 24 korakov. Na tem mestu naj bi bila po ljudskem izročilu livarna zvonov, v kateri naj bi vili tudi zvon za Zavratac, kraj, ki leži v hribih in je od tega mesta oddaljen uro in pol. Tako zgodbo oziroma pojasnilo sem dobil od domačinov, ko sem jih povprašal, če je bila tu nekoč "fužina". Gre za novo različico poznane legende (ljudskega izročila). Našli so staro žindro fužinarskega obrata. Spomin na obstoj le-tega se je sicer izgubil, toda ostanke žindre in oglja nam dajo vedeti, da je bila na tem mestu nekoč livarna zvonov.

Ko sem obiskal to mesto, sem na gorskem travniku najprej naletel na enega od kupov kamenja, obraslega z drevjem, dolgega 24 in širokega 12 korakov. Izkazalo se je, da gre pri žlindrasti masi, zakopani v sam kup, za ostanke porušene talilne peči. Približno 100 korakov od tod naletim na temelje več stavb (stanovanjske in ostale). Zidovi so narejeni iz kamenja in malte, kateri so primešani koščki opeke. Tak način gradnje so pri svojem delu uporabljali italijanski zidarji, ki so tu gradili (Glej: Mullnerjeva skica - razporeditev stavb, Mullnerjeva skica Podklanca).

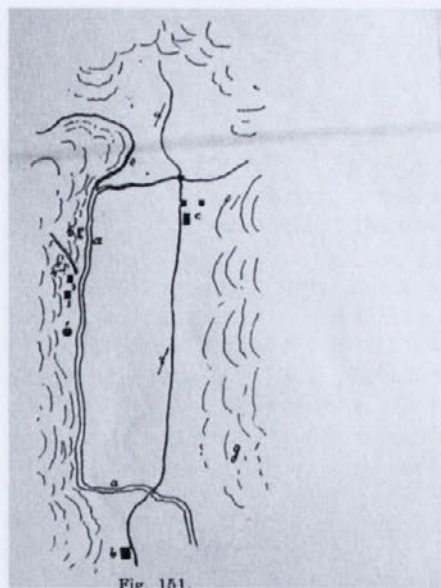
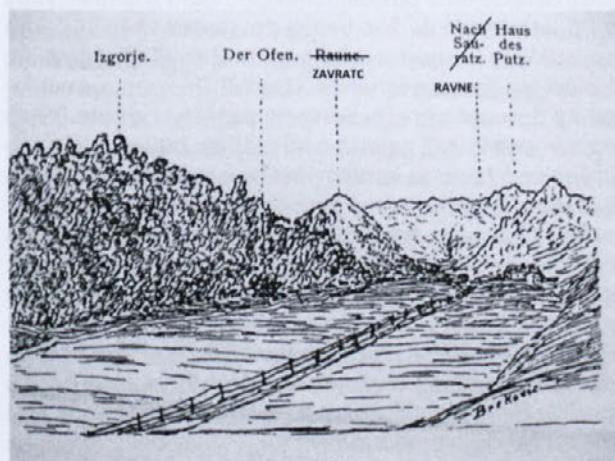

Fig. 151

Müllnerjeva skica prikazuje razpored stavb in peči Brekovške fužine (Fig. 151). Spodaj je Jurečeva domačija (b), zgoraj desno Pucova (c). Linija F označuje staro pot od Jureča k Pucu. Na levi strani je fužina. Št. 1 (krogec) je peč, višje so tri stavbe, št. 2, 3, 4, ki so kovačije, kratka poševna črta, označena s št. 5, je pot v Izgore in najvišje, št. 6, je žaga. Linija, označena z "a", je struga reke Sore. Skica je iz knjige "Eisenwesen in Krain".

Müllnerjeva skica Podklanca, gledano z griča nad domačijo "Podgrič". (Fig. 150). Linija, nad katero je napis "Der Ofen", označuje, kje je stala peč. "Haus der Putz" je Pucova hiša. Je pa mož med sabo zamenjal Ravne in Zavratac, kar je na risbi sedaj prečrtano in pravilno razporejeno. Skica je iz knjige "Eisenwesen in Krain".

Fužina je na tem mestu nastala že zelo zgodaj. Najverjetneje je bila to sprva kmečka peč. Omenjena je bila že leta 1543. Pri prevzemu inventarja po Petru Kropfhauserju, meščanu in obrtniku v Kranju, je navedeno sledeče: "Devetina rudnika v Brekovicah."

Tudi tu je torej tako kot v Hoboušah obstajal družbeni obrat. Kot ustanovitelj fužine Hans Heinlicher navaja svojega očeta Jakoba. Najverjetneje je Hans le obnovil fužino iz kmečke peči v Brescian peč, ki je bila nekaj časa zapuščena. 16. februarja 1590 Junauer namreč poroča o Gneccovi idrijski fužini in piše, da bi v primeru, če fužine ne bi obratovale, te hitro propadle, in dodaja, da se je prav to zgodilo z Brescianijevo pečjo, ki je bila postavljena v Brekovicah za pomoč fužini v Hublju. Ker se v njej nekaj časa zaradi prekinitve dela ni delalo, so mehovi razrezani in ognjišča razrušena

"Opomba pod tekstom: Ogled zvona v Zavratacu je pokazal, da je bil omenjeni zvon vlit leta 1670 in posvečen svetemu Marku, zavetniku Benetk. Torej izvira iz časa, ko fužina v Brekovicah že 100 let ni več obstajala. Zvon je imel premer 68 cm in je bil visok 67 cm. Izročilo oziroma legenda se nanaša na prostor prazgodovinske topilnice."

DAS EISENWESEN IN KRAIN.

hin bis zu seinen Quellen im Brekovcatale hin verstunden von Sairach entfernt, erreicht man das stat Novak, vulgo Juriančič, und zehn Minuten weiter h Zeyer auf dem Grunde des Bauer Putz eine klein 300 Schritten Länge und 20 bis 24 Schritten Breite. eine Glockengießerei (!) bestanden haben, in v Glocke im 1 1/2 Stunden entfernten Zavratz!) ober wurde. Dies war die Auskunft, welche man mir auf Tale irgendwo einst bestanden »Fužine« erteilte eine neue Variante, in welche sich die Sage zu kl die alten Schlacken des Hammerwerkes. Die Erin eines solchen war verloren, man konstatierte daher, Kohlenreste der Lokalität zu erklären, eine Glocke

Als ich die Stelle besuchte, fand ich zunächst mitten an der Wiesenmatte einen von Bäumen bewachsenen Steinhäufen von 24 Schritten Länge und 12 Schritten Breite. Die darin begrabenen Schlackenmassen erwiesen ihn als die Ruinenstätte des eingestürzten Schmelzofens. Etwa 100 Schritte weiter trifft man auf die Grundmauern der Wohngebäude und sonstiger Baulichkeiten. Das Mauerwerk besteht aus Steinen und reichlichem schönen, mit Ziegelstücken gemengtem Mörtel, eine Praxis, welche auf italienische Maurer schließen läßt, welche hier bauten. Fig. 150 und Fig. 151.

Del teksta iz knjige Alfonza Müllnerja "Das Eisenwesen in Krain". Na njem je vidno imenovanje Zavrataca, kmeta Puca in Jureča.

V Loškem urbarju iz leta 1560 piše, da je tu Hans Heinricher, ki smo ga spoznali že v Hoboušah, kupil hišo, fužino in žago od Ivana Cimpermana; poleg tega je tukaj posedoval tri kajže; eno je kupil od Pivka, eno od Cererja, eno pa je sezidal sam.

20. junija 1562 je bil (rudniški sodnik) Gornje Kranjske skupaj z lastniki obratov rudnika Brekovice in fužine v Žirovski dolini (Hobovše) zaradi gozda poklican pred vicedoma Freisinskega – Škofjeloškega samostanskega kapitlja v zvezi s pritožbo 29. julija. Pismo za Junauerja

in Radmannerja je 1568 podpisal Hans Heinricher in pod 12. januarjem 1580 zasledimo, da se pri Hansu Heinricherju omenja obrat v Brekovicah.

Iz obdavčitve v urbarju je razbrati, da je Jakob Heinricher, Hansov oče, od hiše in fužine v Brekovicah dobil tri marke ali 5 fl. obresti, od žage, ki jo je kupil od Ivana Cimpermana, nadalje od kovačnic in treh hiš podložnikov kot ene v 'Piagkhen-u' in od Klementa Cererja kupljenih stavb ter tiste, ki jo je sam zgradil, je zaslužil 32 kr. Januarja 1578, kmalu po vpeljavi rudniškega reda, s katerim je bil fevdalcem odvzet dobiček od rudnikov in ko so bili razglašeni regali – pravica fevdalcev do kopanja rude, je bila fužina v Brekovicah povod za spore med lastniki posestev in dvorjani.

V poročilu deželne uprave Kranjske cesarju beremo: Prejšnji škof je želel pred nekaj leti z orožjem in s silo pridobiti rudnik iz loškega gospostva, in kjer je na istem koncu tega območja več uporabnih rudnikov, in v Brekovicah namestiti rudniškega mojstra. Kako dolgo se je obrat v Brekovicah branil, ni jasno. V seznamih iz leta 1581 se fužina ne omenja več, tudi v seznamu površine za plačilo nadrudniškega sodnika iz leta 1581 ni več podatka o njem. Leta 1612 jo nadsodnik Assler že označuje kot zapuščeno.

O odnosu podružnice do fužin na Hublu, o katerih govori Junauer 1590, ne vemo še nič natančnejšega. Ljudje pa o koncu "livarne zvonov" vedo povedati sledečo legendo. Laški livarski in zvonarski mojster je bil močan mož, ki se ni bal niti treh nasprotnikov. Neke nedelje je šel k maši v cerkev sv. Katarine na Speh. Po božji službi je prišlo med mojstrom s tovariši in drugimi ljudmi v gostilni Štrajt do prepira, v katerem je bil livarski mojster ubit. Od takrat je livarna začela propadati in ostal je le še zvon v Zavrattcu.

Müllnerjeva skica predstavlja razporeditev objektov v Brekovicah na desnem obrežju Poljanske Sore. V to se steka pod E potok Žirovnica (tu gre za pomoto avtorja pri skiciranju, z "E" je najbrž imel v mislih potok Črne) Pri c leži domačija Putz, kjer je nekoč živel Hans Heinricher, h kateri še danes spada zemljiška posest, na kateri ležijo ruševine. Pri st. 1 je stala peč, pri 2, 3, in 4 stavbe fužine. 5 je kolovoz, ki pripelje iz gozda, 6 so ruševine žage, pri b kmečka domačija Matije Novaka, po domače Jureča, f kolovoz iz Žirov in g označuje kraj, s katerega je bila narejena skica.

Brekoviška peč je rudo dobivala iz hribov za fužino, kjer se pod Klancem in pod Vrsnikom nahajajo železno rjavi kamni; vsekakor so najprej uporabili rudo, ki je ležala najbližje. Poleg tega so imeli na voljo tudi nanose bobovca z Veharš. O produktu smo na podlagi srečne najdbe avgusta 1905 deloma poučeni. V ostankih peči sem namreč našel kos železa, težkega 2,75 kg (glej fotografijo pod odstavkom). Kos je črn in nerjaveč na površini, ker je obdan s sloji žlindre. Časovna in kronološka postavitev

fužine je potrjena z dokumenti. Obrat je omenjen med leti 1500 in 1580. Redki posamezni najdeni kosi nam povedo o času nastanka.

Fig. 152.

2,75 kg težek kos železa, ki ga je Alfonz Müllner našel pri izkopavanju podkranjske fužine. Skica je iz knjige "Eisenwessen in Krain".

Tekst je kar se da najbolje preveden, bistvo vsebine je neokrnjeno. Avtor Alfonz Müllner, je v njem opisal prostor, na katerem je fužina stala, poiskal je tudi podatke o vmešavanju oblastnikov v delo in zaslužek fužinarjev, kar kaže, kako pomembna obrt je bilo fužinarstvo že v najstarejših časih. V tekstu zasledimo, da se je v lastništvo fužine vmešal sam freisinski škof in se je hotel polastiti. Na koncu njegovega teksta tudi preberemo, da je študija podprta z zgodovinskimi dokumenti iz tistega časa.

V nadaljevanju raziskave podkranjske fužine Müllner piše, da je dal najdeni kos železa iz Podklanca v preiskavo takratnemu tehnološkemu obrtnemu muzeju na Dunaju. Poroča, da so zaradi izredno trdega sloja zunanje plasti imeli veliko težavo kos prežagati. Ploskev prežaganega kosa je pokazala zelo homogeno gmoto železa, v katerem so bila majhna zrna žlindre. Ta najdeni kos so potem s kovanjem obdelali in dobili iz njega celovit trden kos železa.

Žirovski raziskovalci zgodovino svojega kraja vedno povežejo s sedanostjo, kar je tudi prav, saj ima življenje v sedanosti vedno korenine v preteklosti. Tako dobimo v biltenu, ki je bil izdan ob priliki 30. obletnici obstoja Kladirvarja, tovarne za izdelavo hidravličnih elementov in komponent, tudi opis podkranjske fužine, ki naj bi bila stara predhodnica kovaštva in sedanjega kovinarskega podjetja v Žireh.

Zahvaljujoč dvema vnetima raziskovalcema iz Žirov, inženirju strojništva Antonu Beoviču in Franciju Temelju, imamo novejšo najdbo - podatke njunega izkopavanja

leta 1978 na kraju bivše fužine v Podklancu, pri domačiji Podklanec št. 1. Franci Temelj je vse najdeno fotografiral in tako dokumentiral obstoj fužine. Drug velik pomen tega izkopavanja je označitev mesta v sedanjem okolju, kar nam pove, na katerem mestu približno je stala peč. Najdeni rovi so še sedaj ohranjeni, prekriti z gramozom in asfaltom, tako da je najdba na nek način konzervirana in še vedno na razpolago za raziskavo. Navajam opis rovov iz članka Francija Temelja iz biltena, izdanega ob 30. obletnici obstoja Kladivarja:

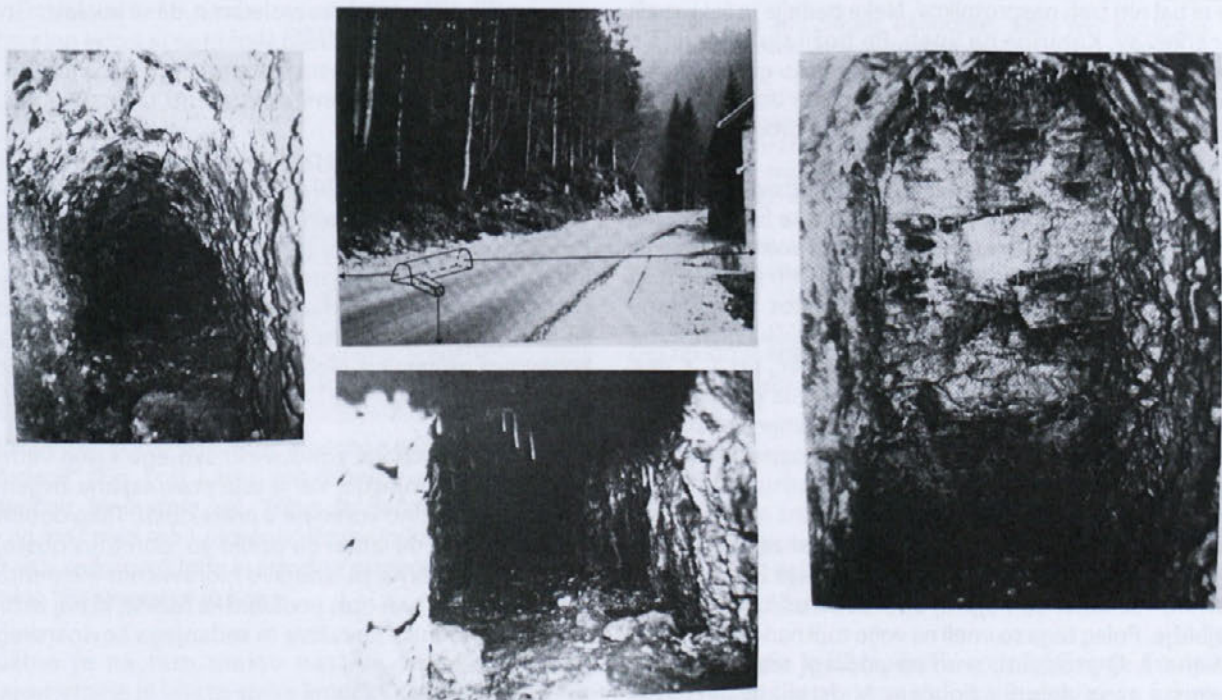
“Z odkopom smo prišli do obokanega rova, ki je grajen s kamnom. Dolg je 4 m, visok pa 1,3 m. Na enem koncu se pravokotno nanj odcepi manjši rov 0,4 x 0,3 m v dolžini 5 m. Zid večjega rova je z zunanje strani ožgan, med zemljo pa so bili pomešani tudi koščki oglja. Oba rova sta sedaj, ko so zgradili avtobusno postajo, pokrita s plastjo asfalta. Dobili smo tudi tako imenovano svinjo – (volka), to je kos žindre, ki ostane na dnu peči. Da je v njej še precej železa, nam pove podatek, da je kos težek 34 kg.”

Kakšen namen naj bi ta dva rova imela, je težko reči. Ko prelistamo literaturo o fužinah v starejšem času, naletimo na najrazličnejše izvedbe pomožnih sistemov ob talilni peči, ki so bili potrebni za učinkovito pridobivanje železa in jih je vsak fužinar uredil malo drugače. Verjetno ji je prilagodil svojemu postopku taljenja in tudi glede na naravne danosti, v katerih je fužina obratovala.

Ing. Anton Beovič, ki je tudi sodeloval pri izkopavanjih leta 1978 v Podklancu, domneva, da so najdeni rovi služili za samodejni dovod zraka v tališno peč za železovo rudo in da je bila peč postavljena neposredno v bližini glavnega rova. Ker so bile stene tega glavnega rova zunaj ožgane, bi sam tu dodal domnevo, da je bila to nekakšna komora za predgrevanja dovajanega zraka.

Kos žindre, ki jo je Franci Temelj leta 1978 izkopal na mestu bivše fužine v Podklancu. Kos ima obliko in tudi velikost hlebca kruha in tehta 34 kg. Pri tej najdbi gre verjetno za kos železa, pomešanega z žindro, ki po postopku taljenja ostane na dnu peči. Najdbo hrani Franci Temelj iz Žirov. Foto: Janko Rupnik.

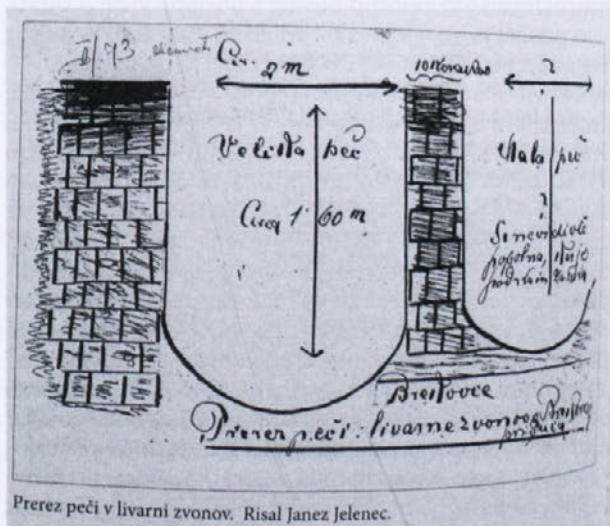

Levo je fotografija leve končnice rova, desno pa desna končnica rova in spodaj posnetek malega prečnega rova. (Pomagaj si s puščicami, ki kažejo na fotografije.) Foto: Franci Temelj.

Fotografirano iz smeri Žirov. Desno je domačija Podklanec št. 1. Na fotografiji je narisano, na katerem mestu v naravi so zasuti rovi, njihova postavitve in oblika. Puščice kažejo na odgovarjajoče fotografije, ki so posnete v notranjosti rovov. Foto: Franci Temelj.

Skice peči, ki jih je narisal ledinski župnik Janez Jelenc leta 1910, (ostanke peči so našli na mestu fužine, ko so kopali traso za cesto Žiri–Rovte), kažejo obliko peči, ki po svoji obliki niso mogle služiti taljenju železove rude in so verjetno bile sezidane pozneje za taljenje bronca za vlivanje zvonov. Glede na najdbe različnih oblik peči in namembnosti, se nam potrjuje dejstvo, da se je podklanška topilnica uporabljala v različne namene in da so si jo livarji prirejali po svojih trenutnih potrebah, kot nam pripoveduje ljudsko izročilo o vlivanju zvonov.

Prerez peči v livarni zvonov. Risal Janez Jelenc.

Skica peči v Podklancu, ki jo je narisal ledinski župnik Janez Jelenc ob priliki gradnje ceste Žiri–Rovte, ko so nanjo naleteli graditelji ceste. Skica je zelo strokovno narisana z vpisanimi merami. Pri povečavi se vidi napis, da je bila med pečema razdalja desetih korakov. Skica je posneta iz knjige "Ledinska kronika".

Beovič in Temelj sta raziskovala tudi rudišče v Veharškem "rudniku", od koder so tovorili rudo v Podklanec. Po njihnih sedanjih ugotovitvah je pod Veharšami naplavina železove rude – "bobovca". Omenja jo tudi Müllner. Kopali so jo v dnevnem koku in se v naravi nahaja v obliki fižolčkastih kamenčkov. V sedanjem času na Veharšah nabrano rudo je Beovič dal v analizo v jeseniško železarno. Taje poleg železa pokazala visoko vsebnost mangana, ki daje železu zelo visoko stopnjo trdote in odpornost na obrabo.

Ljudska izročila

Ivan Leskovec, sedaj najstarejši krajan v Podklancu, mi je že pred leti povedal legendo o livarskem mojstru, ki je šel k maši v cerkev sv. Katarine na Speh pod Sv. Tremi Kralji. Tam se je vnel pretep, v katerem je bil ta človek ubit. Ivan Leskovec je tudi povedal, da so ob priliki vlitja zavraškega zvona posekali veliko gozda pod Izgorami in potem nakuhali večje količine oglja. Franca Jereb, ki je z možem Janezom in družino živela na domačiji Podklanec št. 1, torej na mestu, kjer je stala fužina, je pripovedovala, da je pri obdelavi njivice poleg hiše med prstjo vedno našla polno ožgane zemlje in oglja.

Podobna legenda o uboju livarskega mojstra na Speh je po ljudskem izročilu opisana tudi v "Ledinski kroniki".

Moja mati mi je že kot otroku pripovedovala, da je bila pri omenjeni hiši včasih livarna, da so tam vliвали zvonove in da je bilo staro hišno ime domačije "Na žagi". To ime se je hiše prijelo pozneje, ko je Matevž Tratnik, Jernačev iz Ravni, od Puca kupil to posest in tam postavil žago.

Ledinski župnik Janez Jelenc je bil vnet kronist. Ko so približno leta 1910 gradili cesto iz Žirov proti Rovtam, so pri kopanju trase v Podklancu naleteli prav na opuščene zasute livarske peči opuščene podklanške fužine. Kaže, da je župnik Jelenc spremljal ta dela, kajti v knjigi Ledinska kronika je objavljena skica dveh peči, večje in manjše, ki ju je zelo strokovno skiciral in tudi napisal mere njihovih velikosti.

Alfonz Müllner je v svoji študiji o Podklancu kot opombo pod tekst zapisal ustno izročilo o vlitju zvona za zavraško cerkev. Pisnega dokaza o izvoru tega zvona torej ni, zapis se opira na ustno izročilo prebivalcev. Lahko predvidevamo, da so to zgodbo o livarni in livarskem mojstru prebivalci Podklanca in Zavratca še dobro poznali, saj je bil zvon takrat star nekaj čez dvesto let. V tako dolgi dobi pa se bistvo ljudskega izročila gotovo še dobro ohrani. Z letnico Müllnerjeve raziskave tudi dobimo podatek, da je zvon, posvečen sv. Marku, leta 1905 še zvonil v zavraški cerkvi. Še enkrat navajam Müllnerjevo opombo iz njegove raziskave: "Ogled zvona v Zavratcu je pokazal, da je bil omenjeni zvon vlit leta 1670 in posvečen sv. Marku, zavetniku Benetk, torej izvira iz časa, ko fužina v Brekovicah že 100 let ni več obstajala. Zvon

ima premer 68 cm in je visok 67 cm. Izročilo oziroma legenda se nanaša na prostor prazgodovinske topilnice." V knjigi "Ledinska kronika" naletimo na namig, da bi bil v podklanški fužini vlit še en zvon. Omemba ni podrobno obdelana in podkrepjena z dokaznim gradivom, jo je pa na tem mestu vseeno vredno omeniti. Kar navajam tekst iz knjige: "V Šentjoštu nad Vrhniko je najstariji zvon na Kranjskem; opisan je ta zvon v Mittheilugen Kraj. Museimverein (Mitttheilugen des Musealvereins fuer Krain) ali pa v Izvestju muzejskega društva. Težak je okrog 2–3 cente, dolg in ozek, s številko letnice Anno Domini 1354. Fecit me: (Gospodovega leta 1354 me je naredil). Črke so v gotici napisane, spodaj brez okraska – med besedami posamezni križi. Soditi je, da se je tudi ta zvon vlit v Brekovicah po kakih mojstrih, ki so jih freisinski škofje poslali v naše kraje."

Zvon, ki visi v zvoniku male cerkvice v Šentjoštu nad Horjulom, naj bi bil po mnenju zgodovinarjev tudi vlit v Podklancu. Nosi letnico vlitja 1354. Foto: Janko Rupnik.

Še en tekst iz Ledinske kronike: "Nekdaj ni bilo livarn zvonov po Kranjskem. Ljudje so vlivali zvonove doma, naredili so zato modele, livarne in peči, boječ se slabih in dolgih potov, prede so dobili tak zvon iz daljine. Tako so leta 1911, ko so delali novo cesto v Brekovicah, dobili take livarne, peči in druge stvari zasute. Peči in livarne so se prav dobro videle. Žirovci poročajo, da so tu vlivali zvonove za razne cerkve v tem kraju in da je žirovski mali zvon bil tu vlit pred 400 leti. Tu so najbolj gotovo vlili tudi zvon za Godovič. Pri tej priliki, tako trdi ljudska pravljica, se je odlikovala Marjeta Petrovčič – posestnica graščine v Šebalku. Ko so vlivali ta zvon in je tvarine zmanjkalo, je prinesla poln predpasnik tolarjev – in zvon je bil vlit." V Ledinski kroniki je navedek po muzikologu in

umetnostnem zgodovinarju Josipu Mantuaniju, ki tudi "omenja popotne livarje".

Iz naštetih raznih zgodovinskih podatkov in ljudskih izročil vidimo, da je vedno podklanška fužina omenjena tudi kot livarna zvonov.

V Müllnerjevem opisu podklanške fužine dobimo tudi zanimiv podatek iz urbarjev za leto 1560, da je Jakob Heinricher, ko je leta 1560 kupil sedanjo Pucovo kmetijo v Podklancu, kupil skupaj s kmetijo tudi dve kajži, eno pa je pozneje postavil sam. Ker je tedanji Pucov grunt obsegal celotni ravninski del Podklanca z bregovi pod Izgorami, Ravnami in Zavrattcem, lahko upoštevamo možnost, da so bile te tri kajže predhodnice sedanjih domačij "Pri Strojariju", "Pri Birtu" in "Pri Ribču". V "Knjigi hiš na Žirovskem" so lastniki na teh domačijah vpisani šele po približno letu 1600.

(Glej tudi podatke o Podklancu v "Knjigi hiš na Žirovskem", v njej tudi piše, da je Pucov grunt obstojal že leta 1291. Ko ga je leta 1560 kupil Jakob Heiricher, je postavil ob reki tudi žago, kovačijo in naredil fužino, kar se ujema z Müllnerjevim opisom).

Poznejša usoda podklanške fužine

Podklanška fužina – zemljiška posest, na kateri je stala, je bila do približno leta 1930 še vedno v lasti Pucovega grunta, ko je to zemljišče od Puca kupil Matevž Tratnik, Jernačev z Ravni. Matevž je v Podklancu na mestu bivše fužine sezidal hišo in postavil tudi leseno poslopje z žago. Pri gradnji hiše in žage se je zadalžil do te mere, da je moral leta 1933 celotno posest s poslopji vred prodati. Vso posest je od njega kupil približno v začetku leta 1933 Janez Jereb – Sopovski, čigar potomci še dandanes živijo v tej hiši. Kot je že bilo omenjeno, mimo te hiše sedaj pelje cesta iz Žirov v Logatec, ki je na tem mestu zelo spremenila videz narave, posebno še po njenem asfaltiranju leta 1980, ko je bila tu asfaltirana tudi avtobusna postaja. Peter Jereb, potomec Janeza, ve povedati, da so bile narejene lesene rake – "roje" od ovinka ceste pri Strojarijevi domačiji, kjer je stal jez vse do žage. Odtočni jarek za vodo je bil speljan tudi naprej od žage, vzporedno z rečno strugo. Ta jarek so pozneje zasuli. Material so kopali v bregu nasproti hiše. Ob tem so naleteli na ostanke kamnitega rova in obzidja peči bivše fužine. To mesto sedaj pokriva asfalt pod brežino, kjer je avtobusno postajališče. Ker zgodovinski viri navajajo, da so železovo rudo najprej kopali kar pri fužini in tudi na pobočju pod Izgorami, lahko opazimo ob cesti od omenjene domačije v smeri Žirov možen odkop v breg. Ta manjkajoči sestavni del brežine morda lahko pripisujemo dnevemu kopu rude. Prav tako je kakih sto metrov nad omenjenim mestom viden manjkajoči del pobočja, ki se ne sklada z naravo.

Kmečka peč za taljenje železove rude

Kot sem že napisal, je bilo taljenje železove rude skoraj kot hišna obrt, kjer so bile dane naravne možnosti – bližina nahajališča železove rude. Za taljenje so uporabljali preproste majhne peči, ki jih Alfonz Müllner imenuje kar "kmečke peči". Navedel bom opis iz knjige Iva Janeza Cundriča "Pozabljeno bohinjsko zlato", v katerem je kmečko peč opisal takole:

"Ocenjena višina peči je od 65 do 70 cm. Notranji premer je od 30 do 35 cm, debelina notranje stene peči je od 3 do 5 cm in je iz glinastih kosov. Pri dnu peči je odprtina za izliv žindre. Višje je odprtina za vpihanje zraka v peč. V peč so nalagali plasti oglja in pražene rude. Žindro so med postopkom taljenja večkrat izpuščali skozi odprtino za izpust žindre." Železovo rudo so predhodno drobili na manjše kose, jo z izpiranjem očistili prahu in manjših delcev ter nato predhodno sušili – pražili. Za taljenje so uporabljali izgorevanje bukovega oglja, katerega gorenje so pospeševali z vpihavanjem zraka v peč. Za vpihanje so uporabljali mehove iz živalskih kož. Tako taljenje v kmečki peči je trajalo približno dva dni, da se je na dnu peči nabralo tudi do 8 kg železa. Količina je bila odvisna od kvalitete rude. Ta kos železa so imenovali "volk". Ob koncu taljenja so ta kos železa s kleščami in kavljii izvlekli iz peči in ga v nadaljevanju pri visoki temperaturi tik pod tališčem s kovanjem zgostili v kompakten kos jekla. Tako pridobljeno jeklo je že vsebovalo visok odstotek ogljika, kar je bil pogoj, da je bilo jeklo uporabno tudi za izdelavo orodij, pri katerih je zahtevana večja trdnost jekla.

Brescianijeve peči

Po letu 1580 so v naše kraje prišli fužinarji iz Italije – iz okolice Brescie, ki so uvedli nov postopek pridobivanja železa in pri tem uporabljali večje peči, ki so imele boljši izkoristek pridobivanja železa iz rude. Te peči so bile visoke tudi do tri metre in so v njej pri enem taljenju stali tudi več sto kilogramov težak kos železa. Take peči so pri nas imenovali "Breščanske peči" po it. kraju Brescia. Naj zapišem, da se v sedanjem času talilni postopek taljenja železove rude ni v osnovi nič spremenil. Sodobne peči so železarski plavži, v katere železovo rudo prav tako nalagajo v plasteh izmenično s koksom. Za močnejše izgorevanje vpihujejo zrak. Sedanje peči so visoke tudi do trideset metrov. Seveda je ves postopek pogojen z uporabo sodobne tehnologije.

V tekstu fužino imenujem enkrat "brekovško", drugič "podklanško". V starih dokumentih je Pucova domačija in tudi fužina vedno imenovana brekovška, ker je tudi krajevno spadala pod Brekovece, v ljudskem jeziku pa vedno rečemo, da je fužina bila v Podklancu. Torej je govora vedno o eni in isti fužini.

O zavraškem zvonu

Čas zidave zavraške cerkve in vlitje zvona zanjo v Podklancu časovno dobro sovpadata. Na zavraški cerkvi imamo na pročelju zvonika letnico 1647. To je najstarejša letnica na zavraški cerkvi. Zvon za zavraško cerkev je bil torej s svojo letnico 1670 vlit 23 let pozneje. Alfonz Müllner je bil v svoji raziskavi podklanške livarne zelo temeljit, saj si je ogledal tudi dotični zvon v zvoniku zavraške cerkve. Tako nam pove njegova opomba, v kateri tudi zapiše točno višino in premer zvona v centimetrih. Ker je delal raziskavo v Podklancu leta 1905, je to čas, ko je zvon še pel v zavraškem zvoniku. Pozneje je bil ta zvon prodan na Primorsko, v Vitovlje, v cerkev sv. Lucije, kjer še dandanes poje v zvoniku in vabi k službi božji. Zvon je vlit iz bron.

Zvon, ki je bil vlit v Podklancu, potem je kar 235 let zvonil v zvoniku zavraške cerkve, zdaj še vedno poje v cerkvi sv. Lucije v Vitovljah. Foto: Janko Rupnik.

*Zvon sv. Marka z letnico 1670.
Foto: Janko Rupnik.*

Cerkev sv. Lucije v Vitovljah v Vipavski dolini, kjer zvoni zvon, posvečen sv. Marku, vlit v Podklancu za zavraško cerkev sv. Urha. Foto: Janko Rupnik.

Viri in literatura

Ustni viri zavraškega ljudskega izročila.

Ustni vir pogovora z ing. Antonom Beovičem in Francijem Temeljem

Alfonz Müllner, 1908: Eisenwesen in Krain.

Ivo Janez Cundrič, 2002: Pozabljeno Bohinjsko zlato, Cerdonis, 143 str.

Uredila Marija Stanonik, 2009: Ledinska kronika: Zgodovinske črtice ledinske župnije, Župnijski urad Ledine, 518 str.

Petra Leben Seljak, Lojze Demšar, Miha Naglič, 2010: Knjiga hiš na Žirovskem: naselja, hiše in njihovi lastniki na ozemlju predjožefinske župnije Žiri pred letom 1900, Pegaz International, 478 str.

Godojč

Janez Gantar

V Godojču se zasluži.
Res je bolj majhna plača, a je redna.

S fovčem pa se še manj zasluži.
Če ti ni vse denar,
se primi Godojča in boš čil in zdrav.

Tu v Godojču so dobri ljudje,
da ti kri v žilah vre.

Še direktor je priden kot mravlja,
čez teden večkrat pride in nas zabava.

Veselo v naravo

Olga Vehar

Pojdimo v naravo,
lepo in zdravo,
tam kjer gozd šumi,
potoček veselo žubori,
naš um se lepo zbistri.

Hrib in dol in breg
s cvetjem pisanim odet.
Tukaj si brez skrbi,
tukaj je naš prelepi svet.

Čez dan nas toplo sonce greje,
ko k potočku zvečer se podaš,
se ti skozi okno svetla luna zasmije,
te lepo pozdravi,
lepe sanje se pripravi.

Ubogi april

Olga Vehar

Vsako leto se po vrsti zvrstimo mi, meseci, seveda. Dvanajst nas je in nobeden se ne more izmuzniti. Vsak mora opraviti svojo nalogo, ob svojem času. Mrzli zimski časi nam prinašajo mrzlo burjo in sneg, pomladanski prve spomladanske cvetlice, poletni nas z vročino spravljajo ob živce, a nam nudijo že prve sadove narave. Ampak jesenski nam natrosijo največ sadov, plačilo letnega dela in truda. Vsi meseci so deležni pohvale in graje, ampak jaz, »ubogi april«, sem deležen največjega nerganja. Ne vem, zakaj se mi to dogaja? Če meseca julija nastopi malo bolj kisle vreme, ljudje že godrnjajo: »Oh, pravo aprilsko vreme!«. Čeprav nisem jaz nič kriv za to, pa mi ljudje takoj naložijo krivdo na moja ramena. Saj nisem res tako neroden. V mesecu aprilu zacvetijo prve spomladanske rožice, nekatere že v mesecu marcu prikukajo iz zemlje in se prebudijo iz zimskega spanja. Lastovice se sredi aprila vrnejo in veselo prepevajo okoli hlevov in kozolcev, tam si popravijo stara gnezda in pripravijo nova za svoj mladi naraščaj. Pa kukavica se vrne, kako ljudje veselo modrujejo: »Jaz sem pa že kukavico slišal!«, pa se drugi brž pohvali: »Jaz sem jo že pred tednom slišal!«. No, vidite, res nisem tako slab. Sadno drevje zacveti, da je potem veselje opazovati, če bo kaj sadja v jeseni. Zadnjega aprila, ko se res poslovimo za eno leto, zagorijo kresovi po večjih gričih, tako da se kar toplo poslovim in pustim lep pozdrav mesecu maju.

Ampak letos so bili pa vsi meseci, tisti, ki so se že poslovili, precej muhasti. Spomnite se začetka februarja, kaj je zakuhal s tisto polédico! Ljudje nekaj časa opazujejo razdejanje in godrnjajo, potem pa se vse počasi umiri. Pa mesec maj, kako ga je »biksal«. Cel mesec nevihte, pa mrzlo vreme. Kmetje bi radi kosili, pa je bil maj kar trmast in ni postregel z lepim vremenom. Junij je tudi začel s svojo mrzlo, mokro prho, upamo, da se bo kaj poboljšal. Ko bosta v deželo prisopihala julij in avgust s svojo vročino in sušo, pa bodo ljudje zopet godrnjali, kako je vroče in spet jim ne bo prav. Veste ljudje, kaj vam pravim jaz, »ubogi april«, čeprav sem velikokrat po krivici obdolžen, da tudi vi niste vsi enako pridni in dobri. Nekateri so še kar in se jih da prenašati, drugi so malo bolj poredni, pa za silo kar gre, tretji ti pa rahljajo živce na vseh koncih in krajih.

Saj tudi med travo in na vrtovih zrastejo zdravilne rožice, ampak tudi koprive, tiste zelo pekoče, ki silijo v ospredje. No, vidite, kaj zdaj pravim jaz, čas teče, nič ne reče, ne vpraša, ali je prav ali ne. Enkrat je boljše, drugič spet slabše in to se vse pomeša v en zmešan lonec.

Pa lep aprilski pozdrav!

SMERNICE ZA BOLJŠI JEZIK

Andreja Kogovšek

Vejica pred in

Vejica ne stoji samo pred ker, ki, ko, da, če, njena raba je precej bolj zapletena in marsikomu povzroča veliko težav. Še posebej težko si zapomnimo, da stoji v nekaterih primerih vejica tudi pred in, čeprav smo si iz šole zapomnili drugače. Vejico pred IN pišemo, kadar:

1. Uvajamo pojasnilo z veznikom **in sicer**:
Vrne se pozno, in sicer zvečer.
2. Je pred veznikom in **odvisnik** ali **vrinjen stavek**: Rekel je, da se bo vrnil, in se poslovil.
3. Veznik in stoji skupaj s podrednim veznikom (**če, ko**): Prideva sama, in če bo le mogoče, pripeljeva še mamo.

Imena praznikov

Imena praznikov ali posebnih datumov, razen tistih, ki so izpeljana iz imen in priimkov (Prešernov dan, Marijino vnebovzetje ipd.), pišemo z **malo začetnico**.

Torej:

- prvi maj,
- vsi sveti,
- božič,
- velika noč,
- binkošti,
- novo leto,
- svečnica,
- pust,
- advent ...

Področje, območje ...?

Besedo področje uporabljamo v več pomenih. Zaznamuje lahko ozemlje z določenimi značilnostmi, prostor z neko lastnostjo, dejavnost, kjer nekdo opravlja svoje delo, del telesne površine. V publicistiki pa se je zelo »razpasla« neprimerna raba te besede – velikokrat neupravičeno ali kot mašilo.

SLABO: Zdravnik uživa ugled na mednarodnem področju.
DOBRO: Zdravnik uživa mednarodni ugled.

SLABO: Na področju dohodnine bo veliko sprememb.
DOBRO: Glede dohodnine bo veliko sprememb.

SLABO: Na področju šolstva je pričakovati korenite spremembe.

DOBRO: V šolstvu je pričakovati korenite spremembe.

SLABO: Ima veliko izkušenj na področju turizma.
DOBRO: Ima veliko izkušenj s turizmom.

V kolikor, v primeru ...?

Eno od načel dobrega sporočanja je jedrnatost. To pomeni, da ne opisujemo na dolgo in široko, če lahko povemo jasneje na kratko. To tudi pomeni, da se izogibamo rabi pomensko izpraznjenih fraz, ki ne prispevajo k razumevanju sporočenega.

SLABO: V kolikor vas naša ponudba zanima, nas pokličite.
DOBRO: Če vas naša ponudba zanima, nas pokličite.

SLABO: V letošnjem letu smo pridobili novega poslovnega partnerja.

DOBRO: Letos smo pridobili novega poslovnega partnerja.

SLABO: V primeru, da bo deževalo, prireditev odpade.
DOBRO: Če bo deževalo, prireditev odpade.

SLABO: Rad bi se vam zahvalil za požrtvovalnost.
DOBRO: Zahvaljujem se vam za požrtvovalnost.

Darja Kogovšek

Pozdravljen, Zavratac!

To je majhna vas. V njej živi približno 162 ljudi. Zavratac je zelo lepa vas.

Na vrhu hribčka je cerkev. Pod njo je župnišče. Zavratac ima tudi gasilski dom ter šolo. Pogosto imamo gasilske vaje. S pionirkama Klaro in Ano smo zmagale na občinskem tekmovanju. V šoli imamo najboljšo kuharico Angelco, ki nam pripravlja okusne in zdrave malice. Zelo znane so Matjaževe kamre. Ima veliko kulturnih in naravnih znamenitosti. Večina ljudi hodi po mleko k veliki kmetiji pr' Rupnk. Nekateri hodijo po mleko k Možinat ali k Brnk. Imamo dva čebelarja Jožeta in čebelarja Francija.

Zavratac mi je všeč. Ker ima veliko kmetij. Ena je pri mojih starih starših, ampak je manjša in nič ne prodajamo. To je moj rojstni kraj.

Karla Pintar, 4. r

Pozdravljen, Zavratac!

Zavratac je majhna vasica s cerkvijo na hribčku. Ima veliko znamenitosti in malo hiš. Zavratac ima tudi gasilski dom, šolo, cerkev in župnišče.

V šoli je 9 učencev in ena učiteljica. Imamo se zelo »fajn«. Gasilski dom imamo za gasilske vaje, prireditve, nekateri pa se tu srečajo, poklepetajo in spiijejo pivo. V Zavratacu imamo tudi veliko igrišče, pripravljen je za piknik, odbojko na mivki, nogomet na travi in na betonu ter počitek v naravi.

Moj rojstni kraj pa je Potok, ki spada k Zavratacu. Ko bom velika, bom imela veliko kmetijo in bom živela v Potoku.

Ana Bogataj, 4. r

Pozdravljen, Zavratac!

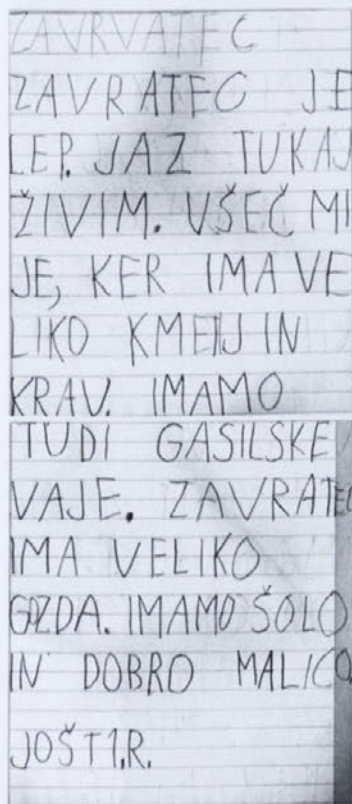
Zavratac je majhna vasica. Ljudje v Zavratacu veliko delamo, zato je vsak dan živahno. V Zavratacu se vsi poznamo in si zelo radi pomagamo. Če kdo nima kakšne stvari, mu jo drugi posodi. Letos je bila zima zelo huda. Vse je polomilo, zato hodimo sedaj v gozd. Naš je že skoraj počiščen. V Zavratacu imamo tudi cerkev. Redno hodim k maši. Rada hodim v šolo, ker delamo veliko stvari. Imamo tudi zelo dobre učiteljice. Vesela sem, da živim v Zavratacu in da je to moj rojstni kraj.

Manca Kavčič, 3. r

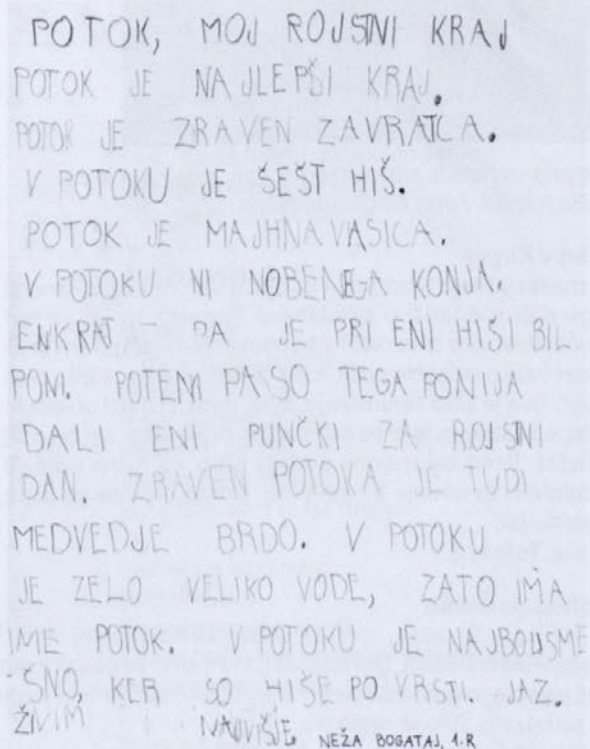
Pozdravljen, Zavratac!

Ta kraj Zavratac je zelo majhen, a ima veliko otrok. Kosimo travnike, obračamo, seno skupaj dajemo in potem pobiramo z nakladalko. V gozdu imamo lisice, polhe, srne, volkove, močerade, mravlje. V Zavratacu imamo igrišče in čebelnjake in električarja in mesarja. Jani vari železo. V Zavratacu imamo veliko kmetij. V Zavratacu živi približno 162 ljudi.

Matic Tušek, 3. R

Zavratac, Jošt Pintar

Potok, moj rojstni kraj,
Neža Bogataj

Kosilo v šoli

Ko smo nadomeščali šolo zaradi žledoloma, smo se odločili, da si bomo kar sami pripravili kosilo. Najprej smo v lonec nalili vodo za juho. Nato smo dodali oprano goveje meso in zelenjavo. Vse skupaj smo postavili na štedilnik. Nato smo oprali krompir ter ga dali v vodo, da se kuha. Odšli smo v razred, kjer smo imeli matematiko. Vsak je šel enkrat pogledat v kuhinjo, kako se kuhata juha in krompir. Ko smo končali z matematiko, smo se lotili lupljenja krompirja. Potem smo ga razrezali na polovice in ga dali v pekač. Dodali smo še ocvirke. Pekač smo dali v pečico, da se je krompir še malo popekel. Ta čas je bilo meso kuhano. Razrezali smo ga ter ga dali v pekač in v pečico. »Juha je že skuhana, lotili se bomo solate,« je rekla učiteljica. Solato smo očistili in oprali. Posolili in okisali smo jo in ji tako izboljšali okus. Začeli smo pripravljati mize. To so naredili fantje. Dekleta pa smo prinesle pribor, skodelice in krožnike. Prinesle smo še jedi. Najprej smo na krožnike nalili juho. Ko smo jo pojedli, smo si razdelili še krompir in meso ter solato. Zraven smo pili pomarančni sok. Mmm, kako je bilo dobro. Vam je kaj dišalo iz šole? Karla Pintar, 4. r

Pri pripravi kosila smo vsi sodelovali, zato nam je pa tako teknilo. Foto: Darja Kogovšek

Izlet v Koper

V mesecu maju smo imeli kulturni dan. V Kopru smo si ogledali gledališko predstavo *Pepelka in jaz*. Pred pričetkom igre smo odšli v zgodovinski muzej. Tam sem videl veliko pištol in pušk. Cela predstava mi je bila zelo všeč. Bila je zelo zanimiva in lepa. Igralci so bili oblečeni v lepe kostume. Igra se mi je zdela prekratka, saj bi jo še gledal. Pred odhodom domov smo na hitro pojedli sladoleđ. Ta izlet je bil zelo lep. Dolgo časa se ga bom spominjal.

Matic Tušek, 3. r

Pohod na Čaven

V sredo, 4. 6. 2014, smo se odpeljali na športni dan. Šli smo z godoviškimi učenci. Del poti na Čaven smo se peljali z avtobusom, del pa smo jo prehodili peš. V nahrbtniku sem imela malico, pijačo in pokrivalo. Bilo je naporno.

Petra Kavčič, 2. r

ŠPORTNI DAN

ZJUTRAJ SMO PRIŠLI V ŠOLO. NA RAMAH SMO IMELI NAHRBTNIKE. NAJPREJ SMO DOBILI MALICO. SPRAVILI SMO JO V NAHRBTNIK. POTEM SMO ŠLI GLEDAT KAVERNE. NATO SMO SI OGLEDALI REZERVOAR ZA VODOVOD NA LOVRETOVEM GRİČU. TU SMO POSLUŠALI IN SMO SLIŠALI VODO, KAKO JE ŠUMELA. POTEM SMO ŠLI K STRICU JANKU. ON NAM JE V GOZDU POKAZAL VRATA, NATO NAM JE POKAZAL ŠE DVE STARI PODKVI. KO SMO PRIŠLI IZ GOZDA, NAM JE JANKO DAL ARAŠIDE IN ČAJ. JANKO ŽIVI V SPODNJEM ZAVRATCU. ZELO DOLGO SMO HODILI. VSI SMO SE IMELI LEPO. MENI JE BILO NAJBOLJ VŠEČ, KO SMO VIDELI VRATA. NEŽA BOGATAJ, 1. R

PRIŠLI SMO V ŠOLO. KUJARICA NAM JE PRIPRAVILA DOBRO MALICO. ODŠLI SMO DO KAVERN. POTEM SMO ŠLI DO REZERVOARJA ZA VODO. SLIŠALI SMO, KAKO JE ŠUMELA VODA. POTEM SMO DOLGO HODILI IN PRIŠLI SMO DO IGRIŠČA. TAM SMO IMELI MALICO. NATO SMO ŠLI DO ŠTERNSKEGA JANKA. TAM SMO ŠLI V GOZD, KJER NAM JE JANKO POKAZAL KAMNITA VRATA PO KATERIH SE JE VČASIH ZAVRATEC IMENOVAL ZA VRATMI. POTEM SMO ŠLI NAZAJ K JANKOVI HIŠI. POKAZAL NAM JE DVE STARI KONJSKI PODKVI. KO SMO SIVSE OGLEDALI, SMO ŠLI DOMOV. VID MENEGATTI, 1. R

Za vratmi. Foto: Darja Kogovšek

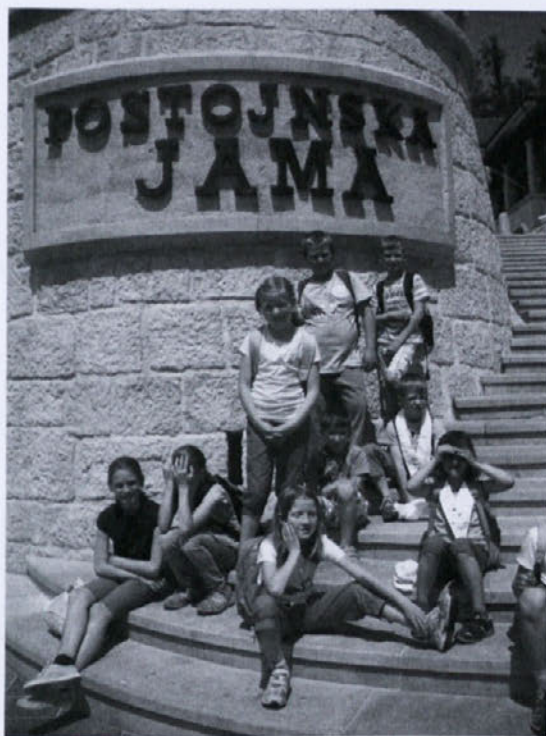
Pri koči na Čavnu. Foto: Darja Kogovšek

Končni izlet

V četrtek, 12. 6. 2014, smo se odpeljali na končni izlet. Šli smo v Postojnsko jamo. Peljali smo se z vlakcem. Najbolj všeč mi je bilo, ko smo videli veliko kamelo. To je kapnik v obliki kamele. Jama je res ogromna. Potem smo šli v Predjamski grad. To je edini grad na svetu, ki je v jami. Nato smo se odpeljali na pico. Zelo je bila dobra. Potem smo se odpeljali nazaj v Godovič.

Petra Kavčič, 2. r

Pred najlepšo jamo na svetu! Foto: Darja Kogovšek ▶

Papagajeva šola

Papagaj sedi na palčki,
saj ga mamica uči,
ker mu nova srajčka srečo prifrči.

Leti, leti papagajček,
ga spodbuja mamica,
saj boš kmalu kot zmajček,
ga spodbuja mamica.

In ko se nauči leteti,
zdaj se mamici uresničijo sanje.
Zdaj se je treba naučiti še mleti,
a še prej je čas za spanje.

Žiga Menegatti, 4. r

ČEBELE

ČEBELE NABIRAJO CVETNI PRAH.
LETUJO OD CVETA DO CVETA. IZ
CVETNEGA PRAHU IZDELAJO MED.
TO INAREDIJO V ČEBELNJAKU.
MED POJEJO LJUDJE. ČEBELE TUDI PIČIJO.
JE ČRNA IN RUMENA. MOJA MAMI JE
PRIDNA KOT ČEBELA. TO POMENI, DA
KAR NAPREJ NEKAJ DELA.

VID MENEGATTI, 1.R

Čebele. Vid Menegatti

Lev v šoli

Ko levji šolski zvonec zazvoni,
že lev v šolo prihiti
in se rjoveti uči.

Ko rjoveti se nauči,
se plezati uči.
Ko plezati se nauči,
iz šole odhiti.

Doma pokaže svoje znanje,
tako, da se mami uresničijo sanje.
Učenje je pravo garanje.
Zdaj pa je čas za spanje.

Ana Bogataj, 4. r

Ovčja šola

V ovčji šoli učiteljica
ovčke mlade uči.
A kaj, ko ovčka Tija
poslušati ne zna.
V razredu je Matija,
ki z glavo sem in tja miglja.

Ovčke pa lepo pojo
in meketajo,
da jih je veselje videti.
Tija in Matija pa skačeta in klepetata
do konca svojih dni.

Manca Kavčič, 3. r

NAROBE PRAVLJICA

MAČEHA JE ŠLA NA SPREHOD. SREČALA JE VILO. MAČEHA JI JE DALA JABOLKO. VILA JE UGRIZNILA V JABOLKO IN POPOILA LONČEK MLEKA. DOBRA MALICA, JE REKLA VILA.

JOŠT PINTAR, 1. R

Zrcalce

Nekoč je 7 palčkov živelo v decimetrski gobici. Na decimetrsko gobico je nekoč padlo zrcalce. Palčki so se tisti dan zelo čudili, pokukali so skozi stekleni obroček in se smejali, ker so bili drugi predmeti, ki so jih opazovali, ogromni. Drugi dan je palčke, ki so se še vedno smejali, srečal medved. Medved ni vedel, zakaj se smejijo. Palčki so mu pokazali zrcalce, videl je, da so stvari veliko večje in vsi so se smejali do večera. Zjutraj je medved hotel zrcalce vzeti domov, da bi ga pokazal svoji družini. Palčki mu tega niso dovolili in začeli so se pripraviti. Mimo je prišel neki lovec, zrcalce pobral in ga odnesel domov. Sedem palčkov in medved pa se še vedno smejijo, vse do pojutrišnjega dne.

Žiga Menegatti, 4. r

Veselje. Žiga Menegatti

KVIZ ZA ŠALJIVCE

- V katerem mesecu ljudje najmanj pojedjo? (Februar.)
- Katera ptica je najbolj podobna štoklji? (Štrk.)
- Ima očeta in mater, pa vendar ni sin? (Hči.)
- Kateri gram ne tehta nič? (Avtogram.)
- Kaj ima štiri noge in ne more hoditi? (Stol.)
- Kaj ima zobe, a ne more gristi? (Poštna znamka.)
- Noč in dan je v koritu, pa se vendar premika naprej? (Reka.)
- Kdo preliva kri, pa ga zaradi tega še spoštujejo? (Krvodajalec.)
- Kaj je samo tvoje, pa ga drugi uporabljajo večkrat kot ti? (Ime.)
- Kaj nas opeče, čeprav ni vroče? (Kopriva.)
- Kaj sliši vse in ničesar ne reče? (Uho.)
- Kdaj je droben krompir najbolj slasten? (Ko ni debelega.)
- Kako bi napisali suha trava s štirimi črkami? (Seno.)
- Kaj naredi steklar, če nima kozarca? (Pije iz steklenice.)
- Kdo hodi zjutraj po štirih, opoldne po dveh, zvečer po treh? (Človek.)
- Kdo vtika roke v usta, pa se nihče ne zgraža? (Zobozdravnik.)
- Kateremu psu nikoli ne damo kosti? (Morskemu psu.)
- V katere kozarce najlažje kaj nalijemo? (V prazne.)
- Katere boleznj človek ne more tiho prenašati? (Kašlja.)
- Katero avtomobilsko kolo je pri desnem ovinku najmanj obremenjeno? (Rezervno.)

ŠALE

Spovedniška (Jože Lazar, Z. 16)

Pride mlad fantič k spovedi. »Gospod, dve hruše sem ukradel.« Župnik mu da za pokoro dva očenaša. Fantič odgovori: »Gospod, kar tri mi dajte, bom še eno vzel.«

Kontrola kart (Olga Vehar)

Ženska teče za avtobusom, moledujoče maha in vpije: »Ustavite za božjo voljo, zamudila bom službo!« Ljudje na avtobusu zavpijejo vozniku, naj ustavi. Ko ustavi, ženska skoči gor in reče: »Kontrola kart!«

Drog (Olga Vehar)

Mati je stala na avtobusu, ko opazi, da jo človek, ki se prav tako kot ona drži droga, grdo gleda. »Oprostite, prosim, tukaj izstopim,« je dejal moški. Mati ga pogleda in pravi: »Kar izstopite!« »To je moj drog,« pravi moški. Mati ni vedela, kaj želi s tem povedati. Moški nadaljuje: »To je moj drog, ki sem ga kupil v trgovini, da bom nanj obesil zavese v kopalnici.«

Nova mačka (Olga Vehar)

Ženska po nesreči povozi sosedovo mačko. Zelo razburjena hiti k sosedovim vratom, da bi se opravičila. »Rada bi jo zamenjala«, se opravičuje sosed. »Resno mislite? Pa znate loviti miši?«, vpraša sosed.

NAGRAJENKA NAGRADNE KRIŽANKE

V prejšnji številki Oglarja smo vas spraševali po geslu križanke s tematiko ledinskih imen in znamenitosti Žavratca.

Geslo križanke je bilo vsem dobro znano ledinsko ime MRAVLJIŠE.

Med maloštevilnimi prispelimi odgovori smo izžrebali Andrejo Kogovšek, ki bo prejela okusen med domače izdelave.

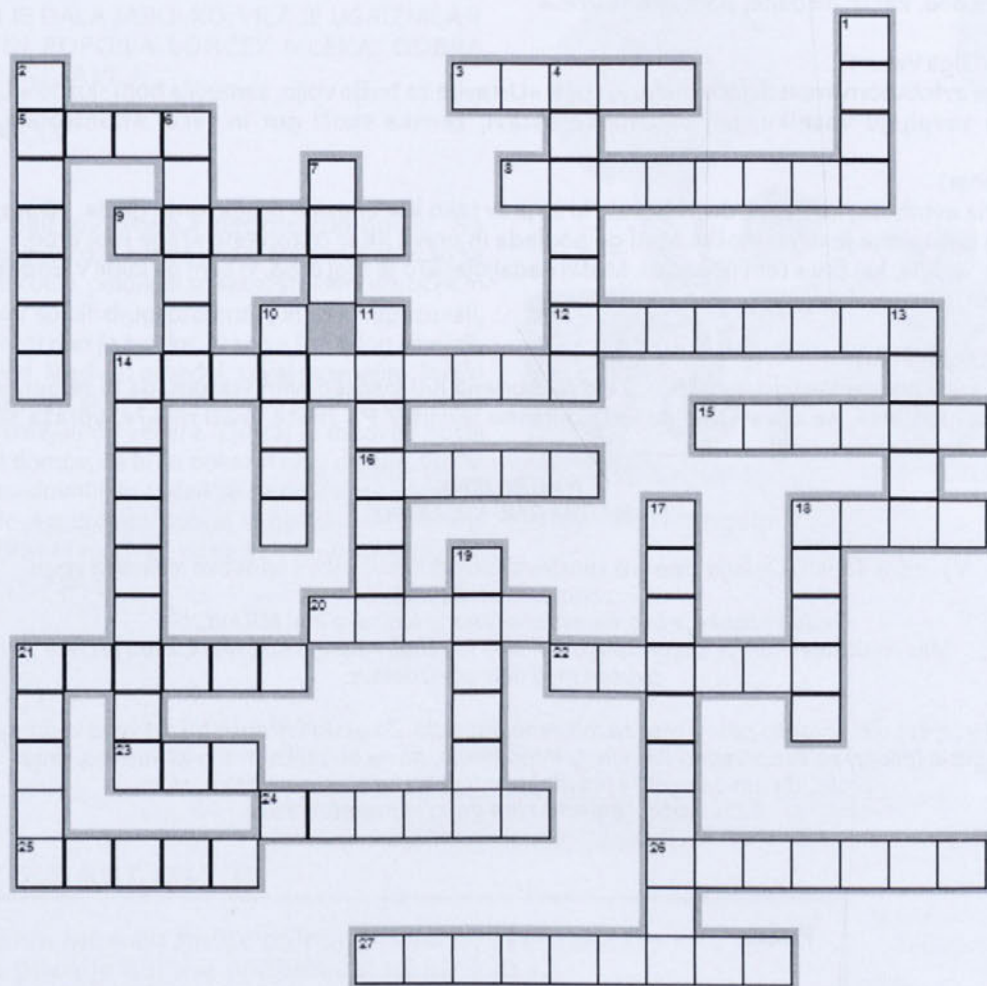
Tudi v tej številki se lahko potegujete za mikavno nagrado. Za geslo križanke tokrat velja vodoravno geslo (počez) pod zaporedno številko 9. Verjamemo, da ne bo težko, zato vas vabimo, dragi bralci, da nas zasujete s pravnimi odgovori na elektronskem naslovu: kdzavratec@gmail.com do 1. septembra 2014.

Počez

3. izraz za brisačo
5. neresen, domišljav človek
8. kuhinjska omara
9. mejni kamen
12. brljivka, svetilka
14. protiutež
15. pletena košara z dvema ročajema
16. močan moški visoke postave
18. zadovoljstvo, veselje; iz nemščine
20. lovec
21. avtobus; iz italijanščine
22. lepa, pokončna, vojaška drža
23. furmanski izraz za priganjanje vprežne živine
24. Včasih so po mestih hodili moški, ki so prodajali kis, pri čemer so kupce nase opozarjali z glasnim klicanjem. Od tu izraz, da nekdo vpije kot -
25. zaključek večjega dela, ki se običajno proslavi s pogostitvijo
26. vmešati, primešati; iz nemščine
27. človek, ki je ponosen, zaprt vase in težko dostopen za pogovor

KAKO DOBRO POZNATE STARI BESEDNJAK NAŠIH KRAJEV?

Kristina Bogataj

Ex 8/9/2012/2012/1.com

Navzdol

1. prostor v stanovanjski hiši
2. svetilka
4. samokolnica
6. vlažno; agatna otava
7. zahvala, dar
10. nekaj ali nekdo, ki je natančen
11. suknjiču podobno oblačilo
13. brez volje
14. steklenica z dolgim vratom v obliki slive
17. tihotapljenje
18. lesteneč; iz italijanščine, tudi v nemščini
19. tuberkuloza
21. glavnik

Namig: pri reševanju si lahko pomagate s prispevkom o starem besednjaku.

OGLAR

KD Zavratac

Zavratac 2, 1373 Rovte

kdzavratac@gmail.com